

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งได้นำเสนอตามลำดับดังนี้

1. การเรียนการสอนบนเว็บ (Web-based Instruction)
 - 1.1 ความหมายของการเรียนการสอนบนเว็บ
 - 1.2 ลักษณะและประเภทของการเรียนการสอนบนเว็บ
 - 1.3 ข้อดีและข้อจำกัดของการเรียนการสอนบนเว็บ
 - 1.4 การจัดการเรียนการสอนบนเว็บ
2. การสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ (Computer-Mediated Communication)
3. ทฤษฎีการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication)
 - 3.1 วัตถุประสงค์ของการสื่อสารระหว่างบุคคล
 - 3.2 ลักษณะของการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพ
4. การเรียนแบบเปิดเผยตัว และไม่เปิดเผยตัว
5. ทฤษฎีบุคลิกภาพ
 - 5.1 ความหมายของบุคลิกภาพ
 - 5.2 ทฤษฎีบุคลิกภาพ
 - 5.3 แบบทดสอบบุคลิกภาพ MPI (The Maudsley Personality Inventory)
6. พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต

1. การเรียนการสอนบนเว็บ (Web-based Instruction)

1.1 ความหมายของการเรียนการสอนบนเว็บ

การเรียนการสอนบนเว็บ หรือ Web-based Instruction เป็นนวัตกรรมการเรียนการสอนที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในปัจจุบัน เป็นความพยายามในการใช้คุณสมบัติต่างๆ ของอินเทอร์เน็ตมาเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีนักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการเรียนการสอนผ่านเว็บ ดังนี้

Clark (1996) ได้ให้คำจำกัดความของการเรียนการสอนบนเว็บว่าเป็นการเรียนการสอนรายบุคคลที่นำเสนอโดยการใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์สาธารณะหรือส่วนบุคคล และแสดงผลในรูปของการใช้เว็บเบราว์เซอร์ สามารถเข้าถึงข้อมูลที่ติดตั้งไว้ได้โดยผ่านเครือข่าย

Khan (1997) กล่าวว่า การเรียนการสอนบนเว็บเป็นการเรียนการสอนที่อาศัยโปรแกรมไฮเปอร์มีเดีย (Hypermedia) มาช่วยในการสอนโดยนำเอาคุณลักษณะและทรัพยากรต่างๆ ของเวปไซด์ ไซด์ เวบ มาใช้ประโยชน์ และสร้างการเรียนรู้ที่มีความหมาย

Parson (1997) ได้ให้ความหมายของการเรียนการสอนบนเว็บว่า เป็นการจัดสภาพการเรียนการสอนบางส่วนหรือทั้งหมดผ่านเวปไซด์เวบ เป็นสื่อกลางในการสื่อความรู้ให้กับผู้เรียน

Relan and Gillani (1997) ให้ความหมายของการเรียนการสอนบนเว็บ ไว้ว่าเป็นกลวิธีการสอนโดยกลุ่มคอนสตรัคติวิซึ่ม (Constructivism) และการเรียนรู้ในสถานการณ์ร่วมมือ (Cooperative Learning) โดยใช้ประโยชน์จากคุณลักษณะและทรัพยากรในเวปไซด์เวบ เป็นสื่อกลาง

Laanpere (1997) ให้คำนิยามของการเรียนการสอนบนเว็บไว้ว่า เป็นการเรียนการสอนที่มีการนำเสนอเนื้อหาผ่านทางสิ่งแวดล้อมของเวปไซด์เวบ อาจจัดเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย เป็นส่วนหนึ่งที่สริมจากการบรรยายในชั้นเรียน การสัมมนา การทำโครงการกลุ่ม และการติดต่อสื่อสารกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน หรือการเรียนการสอนผ่านเว็บอาจจัดทำในรูปแบบของการเรียนทั้งหลักสูตรผ่านเวปไซด์เวบเลยก็ได้ การเรียนการสอนผ่านเว็บเป็นการรวมระหว่างการฝึกอบรมและการศึกษา โดยมีเป้าหมายในการจัดการเรียนการสอนบนเว็บให้กับระดับที่สูงกว่ามัธยมศึกษาเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังอาจนิยามได้ว่า เป็นการเรียนการสอนผ่านคอมพิวเตอร์ประเภทหนึ่ง ที่รวมเอาการสื่อสารและความสามารถในการค้นหาข้อมูลเข้าด้วยกันผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตหรืออินทราเน็ตขององค์กร

Hannum (1998) กล่าวถึงการเรียนการสอนบนเว็บว่าเป็นการจัดสภาพการเรียนการสอนผ่านระบบอินเทอร์เน็ตหรืออินทราเน็ต บนพื้นฐานของหลักและวิธีการออกแบบการเรียนการสอนอย่างมีระบบ

สำหรับในประเทศไทยเริ่มมีการนำการเรียนการสอนบนเว็บมาใช้กันอย่างแพร่หลายมากขึ้น ซึ่งนักการศึกษาไทยได้ให้ความหมายของการเรียนการสอนบนเว็บไว้ ดังนี้

วิชุดา รัตนเพียร (2542) กล่าวว่า การเรียนการสอนบนเว็บเป็นการนำเสนอโปรแกรมบทเรียนบนเว็บเพจ โดยนำเสนอผ่านบริการเวปไซด์เวบ ในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งผู้ออกแบบและผู้สร้างโปรแกรมการเรียนการสอนบนเว็บจะต้องคำนึงถึงความสามารถและบริการที่

หลากหลายของอินเทอร์เน็ตและนำคุณสมบัติต่างๆ เหล่านี้มาใช้เพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนให้มากที่สุด

ใจทิพย์ ณ สงขลา (2542) ได้ให้ความหมายของการเรียนการสอนบนเว็บว่า หมายถึง การผนวกคุณสมบัติไฮเปอร์มีเดียเข้ากับคุณสมบัติของเครือข่ายเว็ลด์ไวด์เว็บ เพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ในมิติที่ไม่มีขอบเขตจำกัดด้วยระยะทางและเวลาที่แตกต่างกันของผู้เรียน (Learning without Boundary)

กิดานันท์ มลิทอง (2543) ได้ให้ความหมายว่า การเรียนการสอนบนเว็บไว้ว่าเป็นการใช้เว็บในการเรียนการสอน โดยอาจใช้เว็บเพื่อนำเสนอข้อมูลบางอย่างเพื่อประกอบการสอนก็ได้ รวมทั้งใช้ประโยชน์จากคุณลักษณะต่างๆ ของการสื่อสารที่มีอยู่ในระบบอินเทอร์เน็ต เป็นการเขียนโต้ตอบกันทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์และการพูดคุยสดด้วยข้อความและเสียง มาใช้ประกอบด้วยเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สรรพรัชต์ ห่อไพศาล (2544) ให้ความหมายของการเรียนการสอนบนเว็บว่า หมายถึง การใช้โปรแกรมสื่อหลายมิติที่อาศัยประโยชน์จากคุณลักษณะและทรัพยากรของอินเทอร์เน็ตและ เว็ลด์ไวด์เว็บ เพื่อการเรียนการสอน สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายที่สามารถเรียนได้ทุกที่ทุกเวลา โดยมีลักษณะที่ผู้สอนกับผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน

ถนอมพร เลหาจรัสแสง (2544) กล่าวว่า การเรียนการสอนบนเว็บ เป็นการผสมผสานกันระหว่างเทคโนโลยีปัจจุบันกับกระบวนการออกแบบการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการเรียนรู้และแก้ปัญหาในเรื่องข้อจำกัดทางด้านสถานที่และเวลา โดยประยุกต์ใช้คุณสมบัติและทรัพยากรของเว็ลด์ไวด์เว็บ ในการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอน ซึ่งการเรียนการสอนที่จัดขึ้นผ่านเว็บนี้อาจเป็นบางส่วนหรือทั้งหมดของกระบวนการเรียนการสอนก็ได้

จากการให้นิยามและความหมายของนักการศึกษาทั้งต่างประเทศ และนักการศึกษาไทยสรุปได้ว่า การเรียนการสอนบนเว็บเป็นการจัดสภาพการเรียนการสอนที่ได้รับการออกแบบอย่างมีระบบโดยอาศัยคุณสมบัติและทรัพยากรของเว็ลด์ไวด์เว็บมาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ โดยอาจจัดเป็นการเรียนการสอนทั้งกระบวนการ หรือนำมาใช้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของกระบวนการทั้งหมด การเรียนการสอนบนเว็บ

จึงถือเป็นวิธีการใหม่ที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ และช่วยขจัดปัญหาเรื่องอุปสรรคของการเรียนการสอนทางด้านสถานที่และเวลาอีกด้วย

1.2 ลักษณะและประเภทของการเรียนการสอนบนเว็บ

เนื่องจากอินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีคุณสมบัติหลากหลายต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษา ดังนั้นการเรียนการสอนบนเว็บจึงสามารถทำได้ในหลายลักษณะ แต่ละสถาบันและแต่ละเนื้อหาของหลักสูตร ก็จะมีวิธีการจัดการเรียนการสอนบนเว็บที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งในประเด็นนี้มีนักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเภทของการเรียนการสอนบนเว็บ ดังต่อไปนี้

Doherty (1998) แนะนำว่าการเรียนการสอนบนเว็บ มีวิธีการใช้ใน 3 ลักษณะคือ

1. การนำเสนอ (Presentation) ในลักษณะของเว็บไซต์ที่ประกอบไปด้วย

ข้อความภาพกราฟิกโดยมีวิธี การนำเสนอคือ

- 1.1 การนำเสนอแบบสื่อเดียว เช่น ข้อความ หรือ รูปภาพ
- 1.2 การนำเสนอแบบสื่อคู่ เช่น ข้อความกับรูปภาพ
- 1.3 การนำเสนอแบบมัลติมีเดีย คือ ประกอบด้วยข้อความ ภาพนิ่ง

ภาพเคลื่อนไหว และเสียง

2. การสื่อสาร (Communication) การสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องใช้ทุกวันใน

ชีวิตซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของอินเทอร์เน็ต โดยมีการสื่อสารบนอินเทอร์เน็ตหลายแบบเช่น

- 2.1 การสื่อสารทางเดียว เช่น การดูข้อมูลจากเว็บเพจ
- 2.2 การสื่อสารสองทาง เช่น การส่งไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์โต้ตอบกัน
- 2.3 การสื่อสารแบบหนึ่งแหล่งไปหลายที่ เป็นการส่งข้อความจากแหล่งเดียวแพร่กระจายไปหลายแห่ง เช่น การอภิปรายจากคนเดียวให้คนอื่น ๆ ได้รับฟังด้วย หรือการประชุมทางคอมพิวเตอร์

2.4 การสื่อสารหลายแหล่งไปสู่หลายแหล่ง เช่นการใช้กระบวนกรากลุ่ม

ในการสื่อสารบนเว็บ โดยมีคนใช้หลายคนและคนรับหลายคนเช่นกัน

3. การทำให้เกิดความสัมพันธ์ (Dynamic Interaction) เป็นคุณลักษณะที่

สำคัญของอินเทอร์เน็ตและสำคัญที่สุด ซึ่งมี 3 ลักษณะคือ

- 3.1 การสืบค้นข้อมูล
- 3.2 การหาวิธีการเข้าสู่เว็บ

3.3 การตอบสนองของมนุษย์ต่อการใช้เว็บ

การเรียนการสอนบนเว็บตามแนวคิดของ Parson (1997) ได้แบ่งประเภทของการเรียนการสอนบนเว็บ ออกเป็น 3 ลักษณะคือ

1. การเรียนการสอนบนเว็บแบบรายวิชาเดี่ยว (Stand-Alone Courses) เป็นรายวิชาที่มีเครื่องมือและแหล่งที่เข้าไปถึงและเข้าหาได้โดยผ่านระบบอินเทอร์เน็ตอย่างมากที่สุด ถ้าไม่มีการสื่อสารก็สามารถที่จะไปผ่านระบบคอมพิวเตอร์สื่อสารได้ (Computer Mediated Communication : CMC) ลักษณะของการเรียนการสอนบนเว็บแบบนี้มีลักษณะเป็นแบบวิทยาเขตมีนักศึกษาจำนวนมากที่เข้ามาใช้จริง แต่จะมีการส่งข้อมูลจากรายวิชาทางไกล และมักจะเป็นการสื่อสารทางเดียว

2. การเรียนการสอนบนเว็บแบบเว็บสนับสนุนรายวิชา (Web Supported Courses) เป็นเว็บรายวิชาที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมที่มีลักษณะเป็นการสื่อสารสองทาง ที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน และมีแหล่งทรัพยากรทางการศึกษาให้มาก มีการกำหนดงานให้ทำบนเว็บ การกำหนดให้อ่าน มีการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ มีกิจกรรมต่างๆ ที่ให้ทำในรายวิชา มีการเชื่อมโยงยังแหล่งทรัพยากรอื่นๆ

3. การเรียนการสอนบนเว็บแบบศูนย์การศึกษา (Web Pedagogical Resources) เป็นชนิดของเว็บไซต์ ที่มีวัตถุประสงค์ เครื่องมือ ซึ่งสามารถรวบรวมรายวิชาขนาดใหญ่ เข้าไว้ด้วยกันหรือเป็นแหล่งสนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษาซึ่งผู้ที่เข้ามาใช้ก็จะมีสื่อให้บริการหลายรูปแบบเช่น ข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และการสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นต้น

นอกจากนี้ Hannum (1998) ได้แบ่งประเภทของการเรียนการสอนบนเว็บ ออกเป็น 4 ลักษณะใหญ่ๆ คือ

1. รูปแบบการเผยแพร่ รูปแบบนี้สามารถแบ่งได้ออกเป็น 3 ชนิดคือ

1.1 รูปแบบห้องสมุด (Library Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ประโยชน์จากความสามารถในการเข้าไปยังแหล่งทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ที่มีอยู่หลากหลาย โดยวิธีการจัดเนื้อหาให้ผู้เรียนผ่านการเชื่อมโยงไปแหล่งเสริมต่างๆ เช่น สารานุกรม วารสาร หรือหนังสือออนไลน์ทั้งหลาย ซึ่งถือได้ว่าเป็นการนำเอาลักษณะทางกายภาพของห้องสมุดที่มีทรัพยากรจำนวนมากมาประยุกต์ใช้ ส่วนประกอบของรูปแบบนี้ ได้แก่ สารานุกรมออนไลน์ วารสารออนไลน์

หนังสือออนไลน์ สารบัญการอ่าน (Online Reading List) เว็บห้องสมุด เว็บงานวิจัย รวมทั้งการรวบรวมรายชื่อเว็บที่สัมพันธ์กับวิชาต่างๆ

1.2 รูปแบบหนังสือเรียน (Textbook Model) การเรียนการสอนบนเว็บรูปแบบนี้เป็นการจัดเนื้อหาของหลักสูตรในลักษณะออนไลน์ให้แก่ผู้เรียน เช่น คำบรรยาย สไลด์ นิยาม คำศัพท์ และส่วนเสริม ผู้สอนสามารถเตรียมเนื้อหาออนไลน์ที่ใช้เหมือนกับที่ใช้ในการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติและสามารถทำสำเนาเอกสารให้กับผู้เรียนได้ รูปแบบนี้ต่างจากรูปแบบห้องสมุดคือ รูปแบบนี้จะเตรียมเนื้อหาสำหรับการเรียนการสอนโดยเฉพาะ ขณะที่รูปแบบห้องสมุดช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงเนื้อหาที่ต้องการจากการเชื่อมโยงที่ได้เตรียมเอาไว้ ส่วนประกอบของรูปแบบหนังสือเรียนนี้ประกอบด้วย บันทึกของหลักสูตร บันทึกคำบรรยาย ข้อเสนอแนะของห้องเรียน สไลด์ที่นำเสนอ วิดีโอและภาพ ที่ใช้ในชั้นเรียน เอกสารอื่นที่มีความสัมพันธ์กับชั้นเรียน เช่นประมวลรายวิชา รายชื่อในชั้น กฎเกณฑ์ข้อตกลงต่างๆ ตารางการสอบ และตัวอย่างการสอบครั้งที่แล้ว ความคาดหวังของชั้นเรียน งานที่มอบหมาย เป็นต้น

1.3 รูปแบบการสอนที่มีปฏิสัมพันธ์ (Interactive Instruction Model) รูปแบบนี้จัดให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหาที่ได้รับ โดยนำลักษณะของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) มาประยุกต์ใช้ เป็นการสอนแบบออนไลน์ที่เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ มีการให้คำแนะนำ การปฏิบัติ การให้ผลย้อนกลับ รวมทั้งการให้สถานการณ์จำลอง

2. รูปแบบการสื่อสาร (Communication Model)

การเรียนการสอนบนเว็บรูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่อาศัยคอมพิวเตอร์มาเป็นสื่อเพื่อการสื่อสาร (Computer-mediated Communication model) ผู้เรียนสามารถที่จะสื่อสารกับผู้เรียนคนอื่นๆ ผู้สอนหรือกับผู้เชี่ยวชาญได้ โดยรูปแบบการสื่อสารที่หลากหลายในอินเทอร์เน็ต ซึ่งได้แก่ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มอภิปราย การสนทนาและการอภิปราย และการประชุมผ่านคอมพิวเตอร์ เหมาะสำหรับการเรียนการสอนที่ต้องการส่งเสริม การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

3. รูปแบบผสม (Hybrid Model)

รูปแบบการเรียนการสอนบนเว็บรูปแบบนี้เป็นการนำเอารูปแบบ 2 ชนิด คือ รูปแบบการเผยแพร่ กับรูปแบบการสื่อสารมารวมเข้าไว้ด้วยกัน เช่น เว็บไซต์ที่รวมเอารูปแบบห้องสมุดกับรูปแบบหนังสือเรียนไว้ด้วยกัน เว็บไซต์ที่รวบรวมเอาบันทึกของหลักสูตร รวมทั้งคำบรรยายไว้กับกลุ่มอภิปราย หรือเว็บไซต์ที่รวมเอารายการแหล่งเสริมความรู้ต่างๆ และ

ความสามารถของจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ไว้ด้วยกัน เป็นต้น รูปแบบนี้มีประโยชน์เป็นอย่างมากแก่ผู้เรียน เพราะผู้เรียนจะได้ใช้ประโยชน์ของทรัพยากรที่มีในอินเทอร์เน็ตในลักษณะที่หลากหลาย

4. รูปแบบห้องเรียนเสมือน (Virtual classroom Model)

รูปแบบห้องเรียนเสมือนเป็นการนำเอาลักษณะเด่นหลายๆ ประการของแต่ละรูปแบบที่กล่าวมาแล้วข้างต้นมาใช้ Hiltz (1993) ได้นิยามว่าห้องเรียนเสมือนเป็นสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนที่เป็นแหล่งทรัพยากรออนไลน์มาใช้ในลักษณะการเรียนการสอนแบบร่วมมือโดยการร่วมมือระหว่างนักเรียนด้วยกัน นักเรียนกับผู้สอน ชั้นเรียนกับสถาบันการศึกษาอื่น และกับชุมชนที่ไม่เป็นเชิงวิชาการ ส่วนTuroff (1995) กล่าวถึงห้องเรียนเสมือนว่าเป็นสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนที่ตั้งขึ้นภายใต้ระบบการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ในลักษณะของการเรียนแบบร่วมมือ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เน้นความสำคัญของกลุ่มที่จะร่วมมือทำกิจกรรมร่วมกัน นักเรียนและผู้สอนจะได้รับความรู้ใหม่ๆ จากกิจกรรมการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูล ลักษณะเด่นของการเรียนการสอนรูปแบบนี้ คือความสามารถในการลอกเลียนลักษณะของห้องเรียนปกติมาใช้ในการออกแบบการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยอาศัยความสามารถต่างๆ ของอินเทอร์เน็ต โดยมีส่วนประกอบคือ ประมวลผลรายวิชา เนื้อหาในหลักสูตร รายชื่อแหล่งเนื้อหาเสริม กิจกรรมระหว่างผู้เรียนผู้สอน คำแนะนำและการให้ผลป้อนกลับ การนำเสนอในลักษณะมัลติมีเดีย การเรียนแบบร่วมมือ รวมทั้งการสื่อสารระหว่างกัน รูปแบบนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียน โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาและสถานที่

เนื่องจากการเรียนการสอนบนเว็บรวบรวมความสามารถของสื่อหลายชนิดเข้าด้วยกัน ทำให้มีลักษณะการนำไปใช้ที่หลากหลาย บุปผชาติ ทัพทิกรณ์ (2541) ได้สรุปลักษณะการใช้การเรียนการสอนบนเว็บเป็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้

1. การเรียนการสอนบนเว็บเป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาทางไกล (Distance Education) เนื่องจากมีระบบเครือข่ายเชื่อมโยงในระยะไกล ครอบคลุมทั่วโลก
2. การเรียนการสอนบนเว็บเป็นการศึกษาต่างเวลาและวาระ (Asynchronous Learning) การใช้เว็บในการสอนสามารถกระทำได้ตลอดทุกที่ทุกเวลา (Anywhere Anytime)
3. การเรียนการสอนบนเว็บเป็นการศึกษาแบบโครงการ (Project-Based Learning) โดยการให้ผู้เรียนได้เข้าไปเรียนในเว็บในรูปแบบที่จัดให้ผู้เรียนได้จัดทำโครงการขึ้นบนเว็บได้

4. การเรียนการสอนบนเว็บเป็นการศึกษาแบบกระจายศูนย์ (Distributed Education) นั่นคือ การศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่ในที่ใดที่หนึ่ง ไม่จำเป็นต้องเข้าชั้นเรียน แต่ผู้เรียนสามารถเรียนได้ทุกที่ด้วยข้อมูลที่เหมือนกันทุกแห่ง
5. การเรียนการสอนบนเว็บเป็นการศึกษาแบบร่วมมือ (Collaborative Learning) นั่นคือเป็นความร่วมมือระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนโดยการศึกษาผ่านเว็บ
6. การเรียนการสอนบนเว็บเป็นการศึกษาแบบเครือข่ายการเรียนรู้ (Learning Network) เพราะเว็บมีการเชื่อมโยงไปยังที่ต่างๆ ได้ทั่วโลก สามารถเข้าถึงข้อมูลของที่ต่างๆ มากมาย ไม่ได้เฉพาะเจาะจงในที่ใดที่หนึ่งเท่านั้น การต่อเชื่อมระหว่างหน่วยงานต่างๆ และโครงการจัดการศึกษาที่เน้นระบบเครือข่ายทำให้เว็บเป็นเครือข่ายการเรียนรู้
7. การเรียนการสอนบนเว็บเป็นการศึกษาตามความต้องการของผู้เรียน (Education on Demand) เนื่องจากข้อมูลภายในระบบเวปไซด์ไวด์เว็บมีอยู่มากศาลนับเป็นล้านๆ เว็บ ดังนั้นผู้เรียนจึงสามารถเลือกเรียนได้ตามความต้องการของตนเอง
8. การเรียนการสอนบนเว็บเป็นการศึกษาแบบห้องเรียนเสมือน (Virtual Classroom) อันเนื่องมาจากการจัดระบบของเว็บเหมือนกับการจัดระบบของห้องเรียน เพียงแต่เป็นการเรียนที่หน้าจอภาพมาจากการจัดระบบของเว็บเหมือนกับการจัดระบบของห้องเรียน เพียงแต่เป็นการเรียนที่หน้าจอภาพ ไม่ได้จัดเป็นห้องเรียนจริง แต่ผู้เรียนก็สามารถเรียนรู้ด้วยกระบวนการที่เท่าเทียมกับห้องเรียนจริง

1.3 ข้อดีและข้อจำกัดของการเรียนการสอนบนเว็บ

การเรียนการสอนบนเว็บจะมีความแตกต่างกับการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมในชั้นเรียนปกติที่คุ้นเคยกันอยู่ โดยการจัดการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมในชั้นเรียนส่วนใหญ่จะมีลักษณะที่เน้นให้ผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียน ผู้เรียนไม่มีความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความรู้อื่นๆ เพิ่มเติม แต่ตามหลักการพื้นฐานการศึกษาของการเรียนรู้นั้นเชื่อว่า ผู้เรียนที่สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจะเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งกว่า เหมือนดังที่ Jone (1997) ให้ข้อเสนอแนะว่าผู้เรียนควรจะได้รับ การยินยอมให้เรียนในสิ่งที่พวกเขาสนใจ การเรียนรู้จะมีความหมายมากยิ่งขึ้นเมื่อผู้เรียนควรจะได้รับ การยินยอมให้เรียนในสิ่งที่พวกเขาสนใจ การเรียนรู้จะมีความหมายมากยิ่งขึ้นเมื่อผู้เรียนเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอนที่มากจากการตั้งคำถามมากกว่า การรอรับแต่คำตอบจากผู้สอน Dillon and Zhu (1997) กล่าวว่าผู้เรียนเป็นเหมือนผู้ค้นหาและผู้ดำเนินการที่คล่องแคล่วซึ่งมุ่งมั่นที่จะรวบรวมและจัดระบบข้อมูลใหม่จากสิ่งที่พวกเขาได้เรียนรู้ ผู้เรียนชอบที่จะแก้ปัญหาและเป็นผู้สร้างความรู้ภายในสังคมของผู้เรียน (Zhao, 1997)

Tigi and Branch (1997) กล่าวว่าเวปไซต์ไวด์เว็บมีศักยภาพที่มากมายต่อการอำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้ โดยมีผู้สอนเป็นผู้สร้างโอกาส ดูแลควบคุมข้อมูล และให้ผลป้อนกลับเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่ผู้เรียนได้รับ นอกจากนี้ Bostock (1997) ได้ขยายออกไปอีกว่าในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่กระจัดกระจาย ผู้เรียนจะเป็นเจ้าของการเรียนรู้เอง สามารถสร้างวิธีการเรียนรู้ และการแก้ไขปัญหาในโลกได้ด้วยตนเอง ผู้สอนจะกลายเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการสร้างโอกาสสำหรับการเรียน ซึ่งทำหน้าที่ให้แนวคิดเบื้องต้น จัดหาแหล่งทรัพยากรและกิจกรรมสำหรับการเรียนรู้ และส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และคอยให้แนะนำและช่วยเหลือนักเรียนในการสำรวจและเข้าถึงข้อมูล (Quinlan, 1997) จากลักษณะนี้ผู้สอนจะพลิกบทบาทมาเป็นผู้จัดการ และควบคุมการเรียนการสอนแทน

จากแนวคิดเหล่านี้สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนบนเว็บนั้นเป็นการสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสร่วมทำกิจกรรมต่างๆ กับผู้เรียนคนอื่นๆ พร้อมทั้งคณาจารย์หรือผู้เชี่ยวชาญได้อีกด้วย โดยใช้บริการที่มีอยู่ในเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร

ข้อดีของการเรียนการสอนบนเว็บเมื่อเปรียบเทียบกับการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม

1. ความยืดหยุ่นและความสะดวกสบาย (Flexibility and Convenience) นักเรียน สามารถที่จะเข้าไปเรียนในหลักสูตรโดยไม่มีข้อจำกัดของเวลาและสถานที่ ลักษณะทางกายภาพของห้องเรียนมักจะมีการกำหนดตารางเวลาตายตัว แต่ถ้าหากใช้การเรียนการสอนบนเว็บแล้วจะลดปัญหาเรื่องของการกำหนดเวลา สถานที่ และราคาค่าใช้จ่ายบางประการลงไปได้ (Hall, 1997; Khan, 1997)

2. ความเหมาะสมในการเรียนรู้ (Just-in-time Learning) การเรียนการสอนบนเว็บมีความสัมพันธ์กับความต้องการที่จะเรียนรู้ตลอดเวลา นักเรียนที่เข้ามาเรียนจะได้รับความรู้ที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ หากผู้ออกแบบการเรียนการสอนได้เพิ่มแรงจูงใจและการระลึกถึงความรู้ได้ สิ่งนี้จะเป็นสิ่งที่สำคัญเพราะผู้เรียนสามารถ เรียนรู้ได้ตลอดชีวิตหากพวกเขาประสงค์ที่จะเรียนรู้ (Khan, 1997; IBM, 1997)

3. การควบคุมผู้เรียน (Learner Control) ในสภาพการเรียนรู้แบบนี้ ลักษณะการควบคุมการเรียนการสอนบนเว็บจากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน โดยผู้เรียนจะตัดสินใจและกำหนดเส้นทางการเรียนตามความต้องการของตนเอง (Khan, 1997 ; Ellis, 1997)

4. รูปแบบมัลติมีเดีย (Multimedia Format) เวิลด์ไวด์เว็บจะมีการนำเสนอเนื้อหาของหลักสูตรโดยใช้สื่อมัลติมีเดียที่แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นข้อความ เสียง วิดีทัศน์ และการสื่อสารในเวลาเดียวกัน ผู้สอนและผู้เรียนสามารถเลือกรูปแบบการนำเสนอได้ตามความยืดหยุ่นของเวิลด์ไวด์เว็บเพื่อให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด (Khan, 1997; Hall, 1997; IBM, 1997)

5. แหล่งทรัพยากรข้อมูล (Information Resource) ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับแหล่งทรัพยากรข้อมูลมี 2 ตัวแปรคือ จำนวนและความหลากหลายของเนื้อหาที่มีอยู่ในเว็บ ข้อมูลสามารถได้มาจากหลายๆ แหล่งเช่น การศึกษา ธุรกิจ หรือรัฐบาล ฯลฯ จากทั่วทุกมุมโลก ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่และเป็นที่ยอมรับข้อมูลได้หลากหลายชนิด (McManus, 1996) ผู้ออกแบบการเรียนการสอนจะต้องออกแบบให้ผู้เรียนได้เข้าถึงแหล่งทรัพยากรซึ่งไม่ได้มีอยู่ในชั้นเรียนแบบดั้งเดิม ตัวแปรที่สองคือข้อความหลายมิติ (Hypertext) ซึ่งช่วยในการเข้าไปค้นหาข้อมูลจากแหล่งอื่นๆ ได้อย่างง่ายดายกว่าการค้นหาข้อมูลในชั้นเรียนแบบดั้งเดิม

6. ความทันสมัย (Currency) เนื้อหาที่ใช้เรียนในชั้นเรียนแบบการเรียนการสอนบนเว็บ สามารถปรับปรุงให้ทันสมัยได้อย่างง่ายดาย แหล่งทรัพยากรอื่นๆ ที่มีอยู่บนเว็บโดยมากมักจะมีคามทันสมัย ดังนั้นผู้สอนในชั้นเรียนแบบการเรียนการสอนบนเว็บนี้สามารถจะเสนอข้อมูลที่มีความทันสมัยให้แก่ผู้เรียน ประโยชน์ที่ได้รับจะสามารถนำมาประยุกต์เข้ากับหลักสูตรให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา (Khan, 1997; Hall, 1997; McManus, 1996)

7. ความสามารถในการประชาสัมพันธ์ (Publishing Capabilities) เว็บให้โอกาสแก่นักเรียนที่จะเสนองานที่ได้รับมอบหมายบนเว็บได้ อีกทั้งนักเรียนยังมีโอกาสที่จะมองเห็นผลงานของผู้อื่นและเพิ่มแรงจูงใจภายนอก โดยการใช้การทำงานของนักเรียนได้ (Hunnum, 1998)

8. เพิ่มทักษะทางเทคโนโลยี (Increase Technology skills) นักเรียนที่เรียนด้วยการเรียนการสอนบนเว็บ จะได้เพิ่มพูนทักษะทางเทคโนโลยี เนื้อหาที่นักเรียนเรียนจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสมและเพิ่มแหล่งทรัพยากรต่างๆ ให้นักเรียนได้เพิ่มพูนความรู้ นักเรียนจะได้รับประสบการณ์และฝึกฝนทักษะได้จากเทคโนโลยี อันหลากหลาย (Hunnum, 1998)

ข้อจำกัดของเรียนการสอนบนเว็บเมื่อเปรียบเทียบกับการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม

1. รูปแบบที่อ่อน (Format Weaknesses) รูปแบบการเข้าถึงมัลติมีเดีย และประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนส่วนบุคคล ทั้งสองสิ่งนี้เป็นข้อได้เปรียบที่จะนำการเรียนการสอน

บนเว็บมาใช้งาน ข้อความที่อ่านได้ง่ายและใช้ในรูปแบบของสิ่งพิมพ์ วิดีทัศน์แบบออนไลน์ที่ช้ากว่าแถบบันทึกเสียง หรือโทรทัศน์ และการสื่อสารโดยทันทีไม่สามารถจับเสียงมนุษย์ได้เหมือนกับ การใช้โทรศัพท์ (Hall, 1997) ขณะที่นักเรียนกำลังพิมพ์เนื้อหาออกมา หรือรอขณะที่วิดีโอทัศน์กำลังดาวน์โหลดจะสูญเสียความสนใจจากการเรียน

2. ปัญหาของเส้นทางการเข้าสู่เนื้อหา (Navigational Problem) รูปแบบข้อความหลายมิติจะให้นักเรียนได้ย้ายจากสภาพแวดล้อมของห้องเรียน และไปยังสภาพแวดล้อมภายในของเว็บอีกด้วย การเชื่อมโยงไปยังแหล่งต่างๆ การควบคุมผู้เรียนสามารถจำกัดได้ ถ้าผู้เรียนหลงทางในสภาพแวดล้อมของเว็บ การหลงทางและสูญเสียความสนใจเป็นปัญหาใหญ่สำหรับผู้เรียน การใช้ส่วนชี้นำจะเป็นการช่วยเหลือให้ผู้เรียนลดปัญหาเหล่านี้ลงไปได้ (Hall, 1997; Hiles and Ewing, 1997 ; Khan, 1997)

3. การขาดการติดต่อ (Lack of Human Contact) ผู้เรียนบางคนชอบสภาพของการเรียนแบบดั้งเดิม ที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ผู้สอนจะได้รับทราบปฏิกิริยาของผู้เรียนว่าเป็นอย่างไร แต่ผู้สอนในรูปแบบการเรียนการสอนบนเว็บนี้จะไม่สามารถรู้ได้เลยว่าผู้เรียนกำลังสับสนหรือเข้าใจในเนื้อหาหรือไม่ถ้าไม่ได้ติดต่อสื่อสารกัน สภาพการเรียนการสอนบนเว็บผู้เรียนมีโอกาสจะได้มีปฏิสัมพันธ์เช่นเดียวกับการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม แต่จะมีวิธีการต่างไปโดยจะอาศัยจุดหมายอิเล็กทรอนิกส์ การอภิปราย หรือวิธีการอื่นๆ ได้ แต่ผู้เรียนบางคนก็อาจขาดการติดต่อและขาดปฏิสัมพันธ์กับชั้นเรียนซึ่งประเด็นนี้ก็ยังเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง

4. แรงจูงใจ (Motivation) นักเรียนในชั้นเรียนการเรียนการสอนบนเว็บต้องมีแรงจูงใจส่วนตัว และจัดระบบการเรียน การขาดการวางแผนการเรียนจะทำให้นักเรียนไม่ประสบความสำเร็จกับการเรียนและอาจสอบไม่ผ่านในหลักสูตรนั้นๆ ได้

5. เนื้อหาที่กระจายไม่มีข้อยุติ (Open-ended-Content) เนื้อหาของการเรียนการสอนบนเว็บที่เสนอให้กับผู้เรียนนั้น บางครั้งผู้เรียนจะไม่รู้ว่าขอบเขตของเนื้อหาสิ้นสุดที่ใด หากหัวข้อหรือหลักสูตรของการเรียนเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งทำให้ผู้เรียนเกิดอุปสรรคต่อการเรียนได้

จากข้อเปรียบเทียบทั้งข้อดีและข้อจำกัดของการเรียนการสอนบนเว็บจะเห็นได้ว่าการเรียนการสอนบนเว็บมีผลต่อการสอนในชั้นเรียนแบบดั้งเดิม คุณภาพของการสอนไม่ได้เป็นเพียงสื่อที่ใช้ แต่เป็นความตั้งใจที่จะต้องเรียนให้สำเร็จของผู้เรียน ส่วนประกอบที่สำคัญที่จะสร้างคุณภาพแก่ผู้สอนคือ การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนและผู้สอน การให้ผลย้อนกลับโดยทันที ความ

สัมพันธ์ในรูปแบบที่แตกต่างกันของการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ หากสังเกตดูแล้วการเรียนการสอนบนเว็บก็จะไม่เหมาะในทุกสถานการณ์ หรือผู้เรียนทุกคน แต่ลักษณะเด่นต่างๆ ของเว็บและความยืดหยุ่นที่มีผู้สอน จะสามารถนำเอาไปประยุกต์ในการเรียนการสอนได้หลายรูปแบบ ซึ่งคุณภาพและความสำเร็จจากการเรียนการสอนบนเว็บขึ้นกับเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการในการเรียนการสอน

1.4 การจัดการเรียนการสอนบนเว็บ

จากที่กล่าวมาแล้วว่าการเรียนการสอนบนเว็บมีลักษณะการเรียนการสอนที่แตกต่างต่างกันไปจากการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติที่คุ้นเคยกันดี อีกทั้งการจัดการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมในชั้นเรียนส่วนใหญ่จะมีลักษณะที่เน้นให้ผู้สอนเป็นผู้ป้อนความรู้ให้แก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนไม่ใฝ่ที่จะหาความรู้เพิ่มเติม ซึ่งในลักษณะดังกล่าวจะคำนึงถึงแต่การเรียนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำการสอบให้ผ่านเท่านั้น ซึ่งตามหลักการพื้นฐานของการเรียนรู้นั้นเชื่อว่า ผู้เรียนที่แสวงหาความรู้ด้วยตนเองจะเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งกว่า การจัดการเรียนการสอนบนเว็บสนับสนุนให้ผู้เรียนใฝ่หาความรู้ด้วยตนเองอีกทั้งยังส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเข้ามาร่วมทำกิจกรรมต่างๆ กับกลุ่มผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนทั้งในเชิงเสาะแสวงหาข้อมูลด้วยบริการในอินเทอร์เน็ตด้วยตัวเอง และการตอบโต้ทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ หากมองในภาพกว้างจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมในชั้นเรียนนั้นผู้สอนจะเป็นฝ่ายพูดและแสดงความคิดเห็นมากกว่าผู้เรียน ซึ่งจะเห็นได้เวลาที่ผู้สอนจะจำกัดด้วยเวลาที่สอนเท่านั้น ซึ่งไม่มีความต่อเนื่อง หากการเรียนการสอนจำเป็นต้องใช้เวลามากกว่าที่มีอยู่ ทำให้การเรียนการสอนเกิดการขาดตอน นอกจากนี้การเรียนการสอนในบางครั้งเกิดขึ้นในลักษณะการเรียนร่วมกันในหมู่คณะที่ใหญ่ ไม่เกิดความคล่องตัวและไม่สามารถตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งแต่ละคนก็มีการรับรู้และความสามารถในการเรียนไม่เท่ากัน นอกจากนี้การจัดวางโต๊ะและเก้าอี้ในชั้นเรียน โดยปกติมีการจัดวางให้ผู้เรียนหันหน้าไปมองเฉพาะผู้สอน ความสนใจจะอยู่ที่ผู้สอนเท่านั้น แต่หากมองในลักษณะการเรียนการสอนบนเว็บแบบใหม่ ผู้เรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นได้มากขึ้นและการเรียนการสอนก็เป็นไปอย่างทั่วถึง อีกทั้งยังสามารถกำหนดการเรียนการสอนเป็นในกลุ่มย่อยได้ หากต้องการ ผู้เรียนสามารถกำหนดและเลือกหัวข้อที่ต้องการเรียนการสอน ผู้สอนสามารถให้อำนาจบางส่วนหรือทั้งหมดแก่ผู้เรียนในการกำหนดวิธีการเรียน การตอบสนอง การให้รางวัลหรือการทำโทษ ซึ่งเป็นไปตามระบบเสริมมากขึ้นอีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนแนวคิดที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียน

Angelo (1993) อ้างถึงในวิชิตา รัตนเพียร (2542) ได้สรุปหลักพื้นฐานของการจัดการเรียนการสอนบนเว็บ 5 ประการดังนี้

1. ในการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไปแล้ว ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ตลอดเวลา การติดต่อระหว่างผู้เรียนและผู้สอนมีส่วนสำคัญในการสร้างความกระตือรือร้นกับการเรียนการสอน โดยผู้สอนสามารถให้ความช่วยเหลือผู้เรียนได้ตลอดเวลาในขณะกำลังศึกษา ทั้งยังช่วยเสริมสร้างความคิดและความเข้าใจ ผู้เรียนที่เรียนบนเว็บสามารถสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นรวมทั้งซักถามข้อข้องใจกับผู้สอนได้โดยทันทีทันใด เช่น การมอบหมายงานส่งผ่านอินเทอร์เน็ต กลับไปยังอาจารย์ผู้สอน หลังจากนั้นอาจารย์ผู้สอนสามารถตรวจและให้คะแนนพร้อมทั้งส่งผลย้อนกลับไปยังผู้เรียนได้ในเวลาอันรวดเร็วหรือในทันทีทันใด
2. การจัดการเรียนการสอนบนเว็บ ควรสนับสนุนให้มีการพัฒนาความร่วมมือระหว่างผู้เรียน ความร่วมมือระหว่างกลุ่มผู้เรียนจะช่วยพัฒนาความคิดความเข้าใจได้ดีกว่าการทำงานของคนเดียว ทั้งยังสร้างความสัมพันธ์เป็นทีมโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของคนอื่นมาประกอบเพื่อหาแนวทางที่ดีที่สุด ผู้เรียนที่เรียนผ่านเว็บแม้ว่าจะเรียนจากคอมพิวเตอร์ที่อยู่กันคนละที่ แต่ด้วยความสามารถของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมโยงเครือข่ายคอมพิวเตอร์ทั่วโลกไว้ด้วยกันทำให้ผู้เรียนสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ทันทีทันใด เช่น การใช้บริการสนทนาแบบออนไลน์ที่สนับสนุนให้ผู้เรียนติดต่อสื่อสารกันได้ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปจนถึงผู้เรียนที่เป็นกลุ่มใหญ่
3. ควรสนับสนุนให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (Active Learners) หลีกเลี่ยงการกำกับให้ผู้สอนเป็นผู้ป้อนข้อมูลหรือคำตอบ ผู้เรียนควรเป็นผู้ขวนขวายไปหาข้อมูลองค์ความรู้ต่างๆเองโดยการแนะนำของผู้สอน เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วอินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งข้อมูลที่ใหญ่ที่สุดในโลก ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนบนเว็บนี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถหาข้อมูลได้จากแหล่งข้อมูลทั่วโลก เป็นการสร้างความกระตือรือร้นในการเฝ้าหาความรู้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ใจทิพย์ ณ สงขลา (2542) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนบนเว็บ ควรจัดให้มีรูปแบบการเรียนการสอนในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ (Learner Center) ที่เน้นบทบาทของแรงจูงใจจากภายในของผู้เรียน และการเรียนด้วยการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Learner Interaction) และกิดานันท์ มลิทอง (2543) กล่าวว่า ควรให้ผู้เรียนมีอิสระในการเรียน มีบทบาทในการเรียนโดยที่ผู้สอนเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษาและประเมินผลเท่านั้น

4. การให้ผลย้อนกลับแก่ผู้เรียนโดยทันทีทันใดช่วยให้ผู้เรียนได้ทราบถึงความสามารถของตน อีกทั้งยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับแนวทาง วิธีการ หรือพฤติกรรมให้ถูกต้องได้ ผู้เรียนที่เรียนบนเว็บสามารถได้รับผลย้อนกลับทั้งจากผู้สอนเองหรือแม้กระทั่งจากผู้เรียนคนอื่นๆ ได้ทันทีทันใด แม้ว่าผู้เรียนแต่ละคนจะไม่ได้นั่งเรียนในชั้นเรียนแบบเผชิญหน้ากันก็ตาม

5. ควรสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่ไม่มีขีดจำกัด สำหรับบุคคลที่ใฝ่หาความรู้ การเรียนการสอนบนเว็บเป็นการขยายโอกาสให้กับทุกๆ คนที่สนใจศึกษา เนื่องจากผู้เรียนไม่จำเป็นต้องเดินทางไปเรียน ณ ที่ใดที่หนึ่ง ผู้ที่สนใจสามารถเรียนได้ด้วยตนเองในเวลาที่เหมาะสม

นอกจากนี้ใจทิพย์ ณ สงขลา (2542) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนบนเว็บควรให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจภายนอก และความพยายามจะมีมากขึ้นเมื่อสิ่งที่ได้รับค้ำกับความพยายามนั้น

ปทีป เมธาคณวุฒิ (2540) อธิบายถึงขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนบนเว็บ ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน
2. การวิเคราะห์ผู้เรียน
3. การออกแบบเนื้อหารายวิชา
 - 3.1 เนื้อหาตามหลักสูตรและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน
 - 3.2 จัดลำดับเนื้อหา จำแนกหัวข้อตามหลักการเรียนรู้และลักษณะเฉพาะในแต่ละหัวข้อ
 - 3.3 กำหนดระยะเวลาและตารางการศึกษาในแต่ละหัวข้อ
 - 3.4 กำหนดวิธีการศึกษา
 - 3.5 กำหนดสื่อที่ใช้ประกอบการศึกษาในแต่ละหัวข้อ
 - 3.6 กำหนดวิธีการประเมินผล
 - 3.7 กำหนดความรู้และทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียน
 - 3.8 สร้างประมวลรายวิชา
4. การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนทางอินเทอร์เน็ต โดยให้คุณสมบัติของอินเทอร์เน็ตที่เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นๆ

5. การเตรียมความพร้อมสิ่งแวดลอม การเรียนการสอนทางอินเทอร์เน็ต ได้แก่
- 5.1 สํารวจแหล่งทรัพยากรสนับสนุนการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสามารถ
เชื่อมโยงได้
- 5.2 กำหนดสถานที่และอุปกรณ์ที่ให้บริการและที่ต้องใช้ในการติดต่อ
ทางอินเทอร์เน็ต
- 5.3 สร้างเว็บเพจเนื้อหาความรู้ตามหัวข้อของการเรียนการสอนราย
สัปดาห์
- 5.4 สร้างเพิ่มข้อมูลเนื้อหาวิชาเสริมการเรียนการสอนสำหรับการถ่าน
โอนเพิ่มข้อมูล
6. การปฐมนิเทศผู้เรียน ได้แก่
- 6.1 แจงวัตถุประสงค์ เนื้อหา และวิธีการเรียนการสอน
- 6.2 สํารวจความพร้อมของผู้เรียน และเตรียมความพร้อมของผู้เรียนใน
ขั้นตอนนี้ผู้สอนอาจจะต้องมีการทดสอบหรือสร้างเว็บเพจเพิ่มขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนที่มีความรู้พื้นฐานที่
ไม่เพียงพอ ได้ศึกษาเพิ่มเติมในเว็บเพจเรียนเสริม หรือให้ผู้เรียนถ่ายโอนข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ไป
ศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเอง
7. จัดการเรียนการสอนตามแบบที่กำหนดไว้โดยในเว็บเพจจะมีเทคนิคและ
กิจกรรมต่างๆ ที่สามารถสร้างขึ้น ได้แก่
- 7.1 การใช้ข้อความเร้าความสนใจที่อาจเป็นภาพกราฟิก
ภาพเคลื่อนไหว
- 7.2 แจงวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของรายวิชาหรือหัวข้อในแต่ละ
สัปดาห์
- 7.3 สรุปทบทวนความรู้เดิมหรือโยงไปหัวข้อที่ศึกษาแล้ว
- 7.4 เสนอสาระของหัวข้อต่อไป
- 7.5 เสนอแนะแนวทางการเรียนรู้ เช่น กิจกรรมสนทนาระหว่างผู้สอนกับ
ผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน กิจกรรมการอภิปรายกลุ่ม กิจกรรมการค้นคว้าข้อมูล
เพิ่มเติม กิจกรรมการตอบคำถาม กิจกรรมการประเมินตนเอง กิจกรรมการถ่ายโอนข้อมูล
- 7.6 เสนอกิจกรรม แบบฝึกหัด หนังสือหรือบทความ การบ้าน การทำ
รายงานเดี่ยว รายงานกลุ่มในแต่ละสัปดาห์ และแนวทางในการประเมินผลในรายวิชานี้
- 7.7 ผู้เรียนทำกิจกรรม ศึกษา ทำแบบฝึกหัดและการบ้านส่งผู้สอนทั้ง
ทางเอกสาร ทางเว็บเพจ และส่งผลงานของตนเองเพื่อให้ผู้เรียนคนอื่นๆ ได้รับทราบด้วย

7.8 ผู้สอนตรวจผลงานของผู้เรียนส่งคะแนนและข้อมูลย้อนกลับเข้าสู่เว็บเพจประวัติของผู้เรียนรวมทั้งการให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ ไปสู่เว็บเพจผลงานของผู้เรียนด้วย

8. การประเมินผล ผู้สอนสามารถใช้การประเมินผลระหว่างเรียนและการประเมินผลเมื่อสิ้นสุดการเรียน รวมทั้งการประเมินผลผู้สอน และการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนทั้งรายวิชาเพื่อให้ผู้สอนนำไปปรับปรุงแก้ไขระบบการเรียนการสอนทางอินเทอร์เน็ต

จากการศึกษาองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอนบนเว็บนั้น ได้มีนักการศึกษาหลายท่านต่างก็ได้กำหนดองค์ประกอบของบทเรียนบนเว็บที่แตกต่างกันออกไป เช่น ฅนอมพร เลหาจรัสแสง (2545) ได้กล่าว ในการออกแบบพัฒนาการเรียนการสอนบนเว็บประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

1. เนื้อหา (Content) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดสำหรับการเรียนการสอนบนเว็บ คำว่า "เนื้อหา" ในองค์ประกอบแรกของการเรียนการสอนบนเว็บนี้ไม่ได้จำกัดเฉพาะบทเรียนคอมพิวเตอร์ หรือคอร์สแวร์ เท่านั้น แต่ยังหมายถึงส่วนประกอบสำคัญอื่นๆ ที่การเรียนการสอนบนเว็บจำเป็นจะต้องมีเพื่อให้เนื้อหา มีความสมบูรณ์ องค์ประกอบของเนื้อหาที่สำคัญ ได้แก่ โสมเพจหรือเว็บเพจแรกของเว็บไซต์ หน้าแสดงรายชื่อรายวิชา และเว็บเพจแรกของแต่ละวิชา ซึ่งในโสมเพจยังคงต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่จำเป็นเช่น คำประกาศ/คำแนะนำการเรียนการสอนบนเว็บโดยรวม ระบบสำหรับใส่ชื่อผู้เรียนและรหัสลับสำหรับการเข้าใช้ระบบ รายละเอียดเกี่ยวกับโปรแกรมที่จำเป็นสำหรับการเรียกดูเนื้อหาอย่างสมบูรณ์ เป็นต้น ส่วนในเว็บเพจแรกของแต่ละวิชา ควรจะต้องมีคำประกาศ/คำแนะนำการเรียนการสอนบนเว็บเฉพาะรายวิชา รายชื่อผู้สอน รายชื่อผู้เรียน ประมวลรายวิชา (Syllabus) ห้องเรียน (Classroom) เว็บเพจสนับสนุนการเรียน (Resources) ความช่วยเหลือ (Help) เป็นต้น

2. ระบบบริหารจัดการรายวิชา (Course Management System) องค์ประกอบที่สำคัญมากเช่นกันสำหรับการเรียนการสอนบนเว็บได้แก่ ระบบบริหารจัดการรายวิชา ซึ่งเป็นเสมือนระบบที่รวบรวมเครื่องมือซึ่งออกแบบไว้เพื่อให้ความสะดวกแก่ผู้ใช้ในการจัดการกับการเรียนการสอนบนเว็บนั่นเอง ซึ่งผู้ใช้นี้ อาจแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้สอน (Instructors) ผู้เรียน (Students) และผู้บริหารระบบเครือข่าย (Network administrator) ซึ่งเครื่องและระดับของสิทธิในการเข้าใช้ที่จัดหาไว้ให้ก็จะมี ความแตกต่างกันไปตามแต่การใช้งานของแต่ละกลุ่ม ได้แก่ พื้นที่และเครื่องมือสำหรับการช่วยผู้เรียนในการเตรียมเนื้อหาบทเรียน พื้นที่และเครื่องมือสำหรับ

การทำแบบทดสอบ แบบสอบถาม การจัดการกับแฟ้มข้อมูลต่างๆ รวมไปถึงการจัดการหาเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารไว้สำหรับผู้เรียน เป็นต้น

3. โหมดการติดต่อสื่อสาร (Modes of Communication) องค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนบนเว็บที่ขาดไม่ได้อีกประการหนึ่งก็คือการจัดให้ผู้เรียนสามารถติดต่อสื่อสารกับผู้สอน วิทยากร ผู้เชี่ยวชาญอื่นๆ รวมทั้งผู้เรียนด้วยกัน ในลักษณะที่หลากหลาย และสะดวกต่อผู้ใช้ กล่าวคือ มีเครื่องมือที่จัดหาไว้ให้ผู้เรียนใช้ได้มากกว่า 1 รูปแบบ รวมทั้งเครื่องมือเหล่านั้นจะต้องมีความสะดวกใช้ด้วย ได้แก่ การประชุมทางคอมพิวเตอร์ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

4. แบบฝึกหัด/แบบทดสอบ (Exercise/Test) องค์ประกอบสุดท้ายของการเรียนการสอนบนเว็บ ได้แก่ การจัดให้ผู้เรียนได้มีโอกาสในการโต้ตอบกับเนื้อหาในรูปแบบของการทำแบบฝึกหัด และแบบทดสอบความรู้ เพื่อเป็นการประเมินผลของผู้เรียน

ส่วนมหาวิทยาลัยแห่งรัฐอิลลินอยส์ (2002) อ้างถึงโนวีซุตา รัตนเพียร (2545) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนบนเว็บไว้ดังนี้

1. Web Resources หรือ แหล่งความรู้ต่างๆ จากเวปไซด์เวป องค์ประกอบนี้หมายถึง เนื้อหาบทเรียนบนเว็บที่ผู้สอนออกแบบและพัฒนาไว้ หรืออาจเป็นแหล่งข้อมูลจากเว็บอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ที่ผู้สอนแนะนำ หรือผู้เรียนค้นคว้าได้ด้วยตนเองก็ได้ การศึกษาเนื้อหาบทเรียนบนเว็บนี้ ผู้เรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเองในเวลาใดก็ได้ที่เหมาะสม

2. Offline หรือการเรียนการสอนอื่นๆ ที่ไม่ได้เกิดขึ้นบนเครือข่าย องค์ประกอบนี้ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเช่นเดียวกัน โดยที่ผู้สอนอาจจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นปกติ หรืออาจมอบหมายให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาเพิ่มเติมจากตำรา เอกสารประกอบการสอน หรือสื่อการสอนรูปแบบอื่นๆ เช่น CD-ROM หรือ CAI

3. Homework หรือ Assignment คืองานที่ได้รับมอบหมายให้ผู้เรียนได้ทำหรือฝึกปฏิบัติ ซึ่งอาจเป็นงานรายบุคคลหรือกิจกรรมกลุ่มที่ต้องร่วมมือกันหรือช่วยกันทำก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาและจุดประสงค์ของบทเรียน หากเป็นกิจกรรมเดี่ยว ผู้เรียนแต่ละคนสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายในเวลาที่เหมาะสมด้วยตนเอง และควรที่จะสามารถจัดส่งงานที่ได้รับมอบหมายผ่านทางอินเทอร์เน็ตให้ผู้สอนได้เอง แต่หากเป็นกิจกรรมกลุ่มควรจะต้องมีการบริหารจัดการรูปแบบของการสื่อสารระหว่างผู้เรียนรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งขึ้น ซึ่งอาจทำได้ทั้งที่ต้องให้

ผู้เรียนเข้าสู่ระบบเครือข่ายพร้อมๆกัน (Synchronous) หรือในอีกลักษณะหนึ่ง ผู้เรียนอาจสื่อสารกันได้โดยไม่ต้องเข้าสู่ระบบเครือข่ายพร้อมๆกันก็ได้ (Asynchronous)

4. Online Test and Quizzes หรือแบบทดสอบออนไลน์ เพื่อเป็นการประเมินความเข้าใจเนื้อหาบทเรียน ผู้สอนสามารถประเมินความรู้ความสามารถของผู้เรียนรายบุคคลออนไลน์ ผ่านเว็บไซต์เว็บได้หลังจากที่ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาบทเรียนจนจบ นอกจากนั้นแล้ว ผู้สอนมักจะนำเสนอคำเฉลยของแบบทดสอบเพื่อให้ผู้เรียนได้รับทราบผลการประเมินทันทีทันใดได้อีกด้วย

5. Discussion Forum การจัดการเรียนการสอนบนเว็บนั้น ผู้เรียนและผู้สอนจะต้องมีการสื่อสารระหว่างกันโดยอาศัยอินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร เช่น การสื่อสารถึงกันผ่านจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) การแลกเปลี่ยนหรือแสดงความคิดเห็นผ่านกระดานสนทนา (Webboard) เพื่อให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถสื่อสารกันได้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนจะต้องกำหนดตารางและวิธีการสื่อสารอย่างชัดเจนเพื่อให้ผู้สอนได้รับทราบความคืบหน้าหรือปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้

แต่สรุปแล้วสามารถจัดองค์ประกอบต่างๆเหล่านี้ออกเป็นองค์ประกอบหลักในการจัดการเรียนการสอนบนเว็บได้ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านการนำเสนอเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอน จัดได้ว่าเป็นองค์ประกอบหลักสำหรับบทเรียนบนเว็บ ได้แก่ เว็บเพจหน้าต่าง ๆ ที่ผู้สอนใช้ในการนำเสนอ กิจกรรมการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอเนื้อหา การทำแบบฝึกหัด หรือกิจกรรมเสริม รวมทั้งการประเมินผู้เรียน ซึ่งหน้าเว็บเพจเหล่านี้ประกอบด้วย หน้าแรกหรือหน้าโฮมเพจ (Homepage) หน้าแนะนำบทเรียนหรือรายวิชา หน้าแนะนำผู้สอนผู้เรียน หน้านำเสนอเนื้อหา หน้าแบบฝึกหัด หน้ากิจกรรมเสริม หน้าสรุป หน้าการทดสอบ หน้าความรู้เพิ่มเติม และอื่นๆ (News, Assignment, FAQ) เป็นต้น

2. องค์ประกอบด้านการติดต่อสื่อสาร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนการสอนบนเว็บที่ขาดไม่ได้ เนื่องจากช่วยให้ผู้สอนและผู้เรียนสามารถติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้ ทั้งในรูปแบบของการสั่งงาน การอภิปรายกลุ่ม หรือการให้ข้อเสนอแนะรายบุคคล โดยผ่านเครื่องมือต่างๆของระบบเครือข่าย ได้แก่ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) กระดานสนทนา

(Webboard) ห้องสนทนา (Chat) หรือหากมีความพร้อมในเรื่องอุปกรณ์ก็อาจถึงขั้นจัดให้มีการถ่ายทอดสัญญาณภาพ และเสียง (Live Broadcast) ผ่านระบบเครือข่ายก็ได้ เป็นต้น

3. องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ ในการจัดการเรียนการสอนบนเว็บอย่างเต็มรูปแบบ จำเป็นจะต้องมีระบบที่ใช้สำหรับบริหารจัดการรายวิชา (Course Management System) เข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งทำหน้าที่เป็นเครื่องมือที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ในการจัดการเรียนการสอนบนเว็บ ทั้งในกลุ่มของผู้สอน (Instructor) ผู้เรียน (Student) และผู้บริหารระบบเครือข่าย (Network Administrator) ในด้านต่าง ๆ เช่น การลงทะเบียนเรียน ระบบเข้าออกชั้นเรียน (Login/Logout) ฐานข้อมูลผู้เรียน การเตรียมเนื้อหาบทเรียน การเก็บผลคะแนน สถิติการเข้าเรียนและพฤติกรรมผู้เรียน รวมทั้งระบบการสืบค้น เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบทั้ง 3 ถือเป็นองค์ประกอบที่มีความจำเป็น และขาดเสียไม่ได้ในการออกแบบ และพัฒนาการเรียนการสอนบนเว็บ โดยองค์ประกอบด้านการติดต่อสื่อสาร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้การเรียนการสอนบนเว็บ มีความแตกต่างจากบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) โดยทั่วไป (ณัฐกร สงคราม, 2545) เนื่องมาจากการเรียนการสอนบนเว็บเปิดโอกาสให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถติดต่อสื่อสาร หรือมีปฏิสัมพันธ์ (Interactivity) ระหว่างกันได้ ซึ่งหลักของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้เรียนและผู้สอนบนเว็บนั้น จะเป็นการประยุกต์ใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) โดยใช้เครื่องมือของอินเทอร์เน็ต (ใจทิพย์ ณ สงขลา, 2542) ทำให้การเรียนมีลักษณะเป็น Active Learning มากขึ้น (วิชุดา รัตนเพียร, 2545)

ซึ่งเราสามารถแบ่งรูปแบบของการติดต่อสื่อสาร และรูปแบบของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบนเว็บออกเป็น 2 รูปแบบคือ (วิชุดา รัตนเพียร, 2545)

1. แบบการสื่อสารเวลาเดียวกัน (Synchronous) เป็นการสื่อสารที่ผู้เรียน และผู้สอนทำการสื่อสารกันได้เสมือนอยู่ในสถานที่เดียวกัน ผู้เรียนแต่ละคนสามารถสื่อสารถึงกันและกันได้เป็นการส่วนตัว หรือสามารถสื่อสารกับกลุ่มคนที่ละหลายๆ คนก็ได้ และการสื่อสารลักษณะนี้ เนื่องจากเป็นการสื่อสารโดยใช้คอมพิวเตอร์ทำให้สามารถบันทึกการโต้ตอบหรือปฏิสัมพันธ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นสำหรับใช้ในการทบทวนบทเรียนได้ในภายหลัง ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเรียนการสอน โดยรูปแบบของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบนเว็บแบบการสื่อสารในเวลาเดียวกันนี้มีหลากหลายรูปแบบด้วยกัน โดยขึ้นอยู่กับระดับความซับซ้อนของเทคโนโลยีที่ใช้สื่อสารซึ่งเริ่มตั้งแต่การใช้โปรแกรมการสนทนาด้วยการพิมพ์ข้อความโต้ตอบระหว่างกัน โดยผ่าน

โปรแกรมสนทนาต่างๆ เช่น Internet Relay Chat หรือ IRC, Instant Messaging และ Chat จนถึงการใช้โปรแกรมการประชุมทางไกล (Web-Based Videoconferencing หรือ WBV) ที่ให้ผู้สื่อสารสามารถเห็นภาพและได้ยินเสียงของกันและกันได้

2. แบบการสื่อสารต่างเวลากัน (Asynchronous) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนและผู้สอนที่อยู่ต่างสถานที่กัน สามารถติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้โดยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นลักษณะการสื่อสารที่ผู้เรียนและผู้สอนไม่ได้อยู่บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเวลาเดียวกัน ดังนั้น การสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียนจึงเป็นรูปแบบของการส่ง รับข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบนเว็บแบบการสื่อสารต่างเวลากันนี้มีแนวความคิดจากการจัดการเรียนการสอนแบบ Any Place และ Any Time ดังเช่นตัวอย่างการจัดการสภาพการเรียนดังนี้ ผู้เรียนเมื่อพร้อมที่จะเรียน สามารถเข้าไปศึกษาเนื้อหาจากบทเรียนบนเว็บที่ผู้สอนพัฒนา พร้อมทั้งสามารถร่วมทำกิจกรรมอภิปราย หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านกระดานสนทนา (Webboard) หากต้องการความเป็นส่วนตัวก็ยังสามารถส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) ไปยังผู้สอนหรือกลุ่มผู้เรียนที่ต้องการส่งไปได้ เมื่อผู้สอนหรือผู้เรียนคนอื่น ๆ ได้รับข้อความจากกระดานสนทนาหรือจากจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ก็สามารถโต้ตอบหรือสื่อสารกลับมาได้ กิจกรรมที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถเลือกเวลาเรียนตามความพร้อมของตนเองได้

ส่วน Tomas M. Welsh (1997) กล่าวว่าเว็บถูกประยุกต์ใช้ในการสื่อสารเพื่อการศึกษา ในลักษณะการสื่อสารใน 3 ลักษณะ คือ

1. การเรียนแบบไม่ประสานจังหวะ (Asynchronous Mode of Communication) หมายถึงการที่ผู้เรียนและผู้สอนสามารถสื่อสารถึงกัน โดยไม่จำเป็นต้องอยู่สถานที่และเวลาเดียวกัน โดยผู้เรียนเข้าไปทำงานและข้อมูลในชั้นเรียนจากเว็บ หรือผู้สอนส่งงานไว้ ผู้สอนสามารถให้คำแนะนำหรือให้ผลย้อนกลับแก่ผู้เรียนได้ทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์

2. การเรียนแบบประสานจังหวะ (Full Synchronous) เป็นการสื่อสารที่ผู้เรียนและผู้สอนสามารถสื่อสารถึงกันในสถานที่และเวลาเดียวกัน คล้ายการเรียนในชั้นเรียนปกติ ซึ่งในการเรียนบนเว็บผู้เรียนใช้ห้องสนทนาเสมือนในการเรียน ใช้ข้อความ เสียง หรือภาพเคลื่อนไหว ในการมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน

3. การเรียนแบบประสานจังหวะแบบจำกัด (Limited Synchronous) เป็นการเรียนที่กลุ่มผู้เรียนนัดพบกันนอกเวลาในชั้นเรียนตามที่กำหนดไว้แล้วผู้สอนพบผู้เรียนเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มในเวลาเรียน เมื่อจัดให้เป็นการเรียนการสอนบนเว็บ ได้แก่ การที่กลุ่มผู้เรียนสื่อสารกันด้วยโปรแกรมการสนทนาเสมือน ผู้เรียนสองคนสนทนาอภิปรายปัญหากัน เป็นตัวเดอริให้ผู้อื่นและผู้สอนพบผู้เรียนบนเว็บโดยการสนทนาบนเว็บเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม

หากเปรียบเทียบการสื่อสารแบบประสานจังหวะ ประสานจังหวะแบบจำกัด การสื่อสารแบบไม่ประสานจังหวะ ในการเรียนบนเว็บและการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม จะได้ดังตารางที่ 1 (Welsh,1997)

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการสื่อสารแบบประสานจังหวะ (Full Synchronous) ประสานจังหวะแบบจำกัด (Limited Synchronous) การสื่อสารแบบไม่ประสานจังหวะ (Asynchronous) ในการเรียนการสอนบนเว็บและการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม

เหตุการณ์ (event)	การเรียนการสอนในห้องเรียน (Traditional Classroom Environment)	การเรียนการสอนบนเว็บ (Web-based Instruction)
การสื่อสารแบบประสานจังหวะ (Full Synchronous)	เป็นการสอนแบบผู้สอนกับผู้เรียน	การเข้าเรียนในเว็บ ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็นได้โดยการใช้ข้อความ เสียง หรือวีดิทัศน์ คุยโต้ตอบกันในกลุ่มสนทนา
การสื่อสารแบบประสานจังหวะแบบจำกัด (Limited Synchronous)	ผู้เรียนสามารถจัดกลุ่มคุยกันหรือปรึกษากันหลังจากส่งการบ้านของผู้สอน	มีการโต้ตอบกันระหว่างผู้เรียนด้วยกัน หรือผู้เรียน-ผู้สอนในกลุ่มสนทนา (Chat Forum) เพื่อช่วยเหลือกันหรือปรึกษากันในเรื่องงานที่ได้รับมอบหมาย
	ผู้สอนพบเรียนเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มในช่วงเวลาทำงานของผู้สอน	ผู้สอนจะมีตารางการเรียนในเว็บที่สามารถคุยโต้ตอบกับผู้เรียนรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้ในกลุ่มสนทนา (Chat Forum) การสอนในเว็บและสามารถแสดงผลป้อนกลับได้
การสื่อสารแบบไม่ประสานจังหวะ (Asynchronous)	ผู้เรียนทำการบ้านในคาบต่อไปหลังจากผู้สอนสอนไปแล้ว	ผู้เรียนดาวน์โหลดการบ้านหรือข้อมูลจากเว็บ ผู้สอนได้รับงานทาง e-mail
	ห้องสมุดใช้สำหรับค้นหาข้อมูลต่างๆ	ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งข้อมูลทั่วโลกจากคำแนะนำของผู้สอนหรือเพื่อนร่วมชั้น

ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารแบบประสานจังหวะ (Full Synchronous) ประสานจังหวะแบบจำกัด (Limited Synchronous) การสื่อสารแบบไม่ประสานจังหวะ (Asynchronous) ในการเรียนการสอนบนเว็บ ต่างมีข้อดีและข้อจำกัดที่แตกต่างกันไป ดังนั้น ผู้สอนควรทำการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนแบบต่างๆ ให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่แตกต่างกันออกไป โดยรูปแบบการติดต่อสื่อสารบนการเรียนการสอนบนเว็บดังกล่าวทั้งหมดถือเป็นการติดต่อสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ด้วยกันทั้งสิ้น

2. การสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ (Computer-Mediated Communication)

การสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ หรือ CMC เป็นการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ประโยชน์ ในการจัดโครงสร้างการจัดเก็บ และกระบวนการสื่อสาร ถ่ายทอดข้อมูล โดยมีพื้นฐานมาจากการเชื่อมโยงระหว่างศาสตร์ทางคอมพิวเตอร์ ทฤษฎีการสื่อสาร และข้อมูลข่าวสารเข้าด้วยกัน (Kerr and Hiltz, 1982) มีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเพื่อที่จะทำให้เกิดการสื่อสารกันได้ (Romiszowski and Mason, 1994) โดยปราศจากข้อจำกัดในเรื่องของสภาพทางภูมิศาสตร์และเวลา (Holden and Wedman, 1993; Kaye, 1989)

การสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์สามารถช่วยให้นักเรียนกับครูผู้สอนมีความสะดวก ในการพบปะกันหรือเข้าถึงกันได้มากขึ้นโดยไม่จำกัดในเรื่องของเวลาและสถานที่ การสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ยังช่วยการฝึกความมีวินัยในการเรียนของตนเอง กำหนดการเรียนของตนเองได้และเพิ่มความร่วมมือ เพิ่มบทบาทของครูในลักษณะผู้อำนวยการความสะดวก เพิ่มการเรียนรู้ในสถานการณ์ที่เหมาะสมและเพิ่มความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนได้มากขึ้น (Boehmer, Levin and Levin, 1996, Collin and Berge ; Cox, 1993 ; Harasim 1990; Hunt, 1995 , Mason and Kaye, 1990 ; Wide and Winniford, 1993, cited in Reed. A., 2000) สามารถให้ความเสมอภาคกับนักเรียนได้ทุกๆ คน ได้อย่างเท่าเทียมกัน การสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ยังช่วยให้ครูได้ใกล้ชิดติดต่อนักเรียนของตนเพื่อเป็นการแสดงให้นักเรียนเห็นว่า ครูไม่เพียงแต่เอาใจใส่ต่อนักเรียนแล้วยังเต็มใจที่จะสื่อสารกับนักเรียนของตนอีกด้วย (McComb, 1994 : 164 cited in Reed A., 2000)

ในความเป็นจริงแล้ว การสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ เป็นเครื่องมือที่มีค่ามากอย่างยิ่ง เมื่อชนิดของการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์นั้นเข้าคู่กันทั้งชนิดของปฏิสัมพันธ์ (interaction) กับระดับของความซับซ้อน (complexity) ซึ่งจากการศึกษาของรีด (Reed. A., 2000) พบว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างติวเตอร์บนเครือข่าย (online tutor) กับนักเรียนนั้น การสนทนาบนเครือข่าย

(Chat หรือ Instant message) นั้นเหมาะที่จะใช้ที่สุดสำหรับระดับต่ำของบลูม (Bloom's Taxonomy, knowledge หรือ comprehension (Reed, 1998 cited in Reed. A., 2000)

ส่วนกระดานสนทนา (webboard) จะมีประโยชน์สำหรับส่งเสริมการเรียนรู้ในประเภทของการเรียนที่สูงกว่า เช่นการประยุกต์ การประเมิน และการสังเคราะห์ เป็นต้น (Harasim, 1990 ; Hartman et al., 1995 ; Hunt, 1995 ; Mason & Kaye, 1990 ; Reed, 1998. cite in Reed A., 2000) กระดานสนทนายังช่วยให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นได้เป็นอย่างดีซึ่ง กระดานสนทนาจะใช้งานได้ง่ายตามหัวข้อสนทนาซึ่งจะดูเป็นระเบียบดีกว่าการสนทนาบนเครือข่าย (Chat room) นอกจากนี้กระดานสนทนายังนำไปใช้ในเนื้อหาที่สนทนา คำถามที่ถามที่ต้องการคำตอบที่มีรายละเอียดและยังเป็นที่ให้นักเรียนแต่ละคนได้ช่วยเหลือกันในเรื่องของการเรียนได้อีกด้วย (Reed A., 2000)

ระบบกระดานสนทนา ได้รับความนิยมมากในปัจจุบัน เนื่องด้วยความสามารถของเทคโนโลยีที่ทำให้การสื่อสารกับผู้อื่นประสบความสำเร็จได้ง่าย กระดานสนทนานี้สามารถให้หลายคนในเวลาเดียวกัน ทั้งนี้ มีข้อเสนอ 5 ประการในการนำกระดานสนทนามาใช้ในการเรียนการสอนบนเว็บ คือ (Brennan, 2000-2001)

1. เป็นสิ่งที่ดำเนินการอย่างซ้ำๆ อย่าคาดหวังว่าจะประสบความสำเร็จทันที
2. ต้องเข้าใจระบบการทำงานใน online
3. เลือกคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลและโมเด็มที่มีระบบความเร็วตามกำลังงบประมาณ
4. ระวังความหลากหลายในการเชื่อมโยง วิธีการเข้าอินเทอร์เน็ต และการลงทะเบียน
5. ต้องแน่ใจว่ากระดานสนทนาที่ชื่อหรือเช่า มาสะดวกสบายในการติดต่อกิจการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระดานสนทนา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระดานสนทนา

Yao (1993) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลกับนักศึกษาในการปฏิสัมพันธ์ในการใช้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์และกระดานสนทนา ซึ่งพบว่าไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์และกระดานสนทนาใช้ได้ดีที่สุดในการใช้ในกิจกรรมที่สัมพันธ์กับข้อมูลและใช้ในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่มีคอมพิวเตอร์ที่บ้านกับมหาวิทยาลัย

Benjamin (1995) ได้ดำเนินการสำรวจการใช้งานกระดานสนทนา (electronic bulletin boards) ซึ่งพบว่ามีการขยายการใช้งานกว้างขวางขึ้น โดยพื้นฐานของกระดานสนทนา

ประกอบด้วยคอมพิวเตอร์และ software เฉพาะที่ผ่านมาทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งจากการศึกษาพบว่าเป็นแบบใดก็ตามต่างก็มีการทำงานที่คล้ายกัน คือ มีเมนูหรือรายการให้อ่าน มีการสำรวจความคิดเห็น การประชุมอภิปราย (forums) และบริการอื่นโดยใช้อินเทอร์เน็ตเป็นทางผ่าน ทั้งระดับบุคคลและกลุ่มก็สามารถใช้กระดานสนทนาได้ ซึ่งสภาพสารสนเทศจะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

Coogan (1995) ได้ทำวิจัยเรื่อง การใช้การสื่อสารด้วยกระดานข่าว : วิธีทางใหม่ในการทำงาน ซึ่งการวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยของสถาบัน Online Writing Center ซึ่งเน้นการใช้คอมพิวเตอร์เป็นหลักเพื่อช่วยในการสอน เน้นการเขียนรายบุคคล เพื่อที่จะร่วมกันทำงานเป็นกลุ่มการใช้ การสื่อสารด้วยกระดานข่าวจะช่วยส่งเสริมนักเรียนเป็นนักอ่านที่แท้จริง และขจัดอุปสรรคระหว่างการเขียนในชั้นเรียนและการพูดในที่ประชุม เพราะต้องอาศัยความพร้อมหลายอย่าง ทั้งในเรื่องระยะเวลา และสถานที่ และการใช้การสื่อสารด้วยกระดานข่าวจะเป็นช่องทางในการส่งเสริมให้บุคคลรักการอ่านและเรียนรู้ไปพร้อมกับสังคม

Dyrlil (1995) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Teacher-Initiated Telecommunication Projects ซึ่งเป็นโครงการร่วมมือโดยใช้การสื่อสารทางไกลทั้ง 8 โครงการ กลุ่มตัวอย่างเป็นครูทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา วิธีการทดลองคือ ใช้การสื่อสารต่างเวลากันเป็นหลักในการติดต่อสื่อสารกับผู้เรียน เพื่อน ชุมชน กับนักวิจัย นักวิทยาศาสตร์ โดยกิจกรรมจะเป็นการแก้ปัญหาและการสัมภาษณ์บุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ผลการทดลองพบว่า การใช้การสื่อสารด้วยกระดานสนทนาเป็นหลัก สามารถทำให้เกิดความร่วมมือของครูและนักเรียนหลายประเทศ และเป็นสื่อที่สามารถช่วยกระตุ้นความสนใจในการอ่านและการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้เป็นอย่างดี

Hule and Kinkead (1995) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความร่วมมือกันในการทำงานกลุ่มโดยใช้การสื่อสารด้วยกระดานสนทนา การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยของสถาบัน On-Line Writing Centers วิธีการทดลองจะเน้นการร่วมมือกันในการทำงานเป็นกลุ่มโดยใช้การสื่อสารด้วยกระดานสนทนาเป็นหลักในการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ใช้การสื่อสารด้วยกระดานสนทนาเป็นหลักในการฝึกทักษะการเขียนภาษาอังกฤษระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมีความร่วมมือในการทำงานกลุ่มสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมซึ่งไม่ได้ใช้ การสื่อสารด้วยกระดานสนทนาในการสื่อสาร

Wysocki (1996) ศึกษาความสัมพันธ์ของบุคคลในการใช้กระดานสนทนา พบว่า ความสัมพันธ์ของคนหลังจากใช้กระดานสนทนาจะมีการพัฒนาได้มากและรวดเร็วขึ้นกว่าการสร้างความสัมพันธ์ตามปกติ เพศไม่มีความแตกต่างในการสร้างความสัมพันธ์ในระบบออนไลน์ แต่เพศจะมีความแตกต่างในความสัมพันธ์ตามปกติ นอกจากนี้การใช้กระดานสนทนาทำให้ประหยัดไม่สิ้นเปลือง

Britsch (1997) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาการศึกษาโดยใช้การสื่อสารด้วยกระดานสนทนา ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 32 คน ใน Northern California กิจกรรมการเรียนจะเน้นให้นักเรียนทำการแลกเปลี่ยนข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนสามารถทำการสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนสามารถควบคุมการโต้ตอบในหัวข้อต่างๆ ได้ นักเรียนมีการพัฒนาในเรื่องภาษาเขียนที่ถูกต้องมากขึ้น นักเรียนให้ความร่วมมือในการเรียนรู้มากกว่าการสอนในชั้นเรียนปกติ

Jensen (2000) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดทำวารสารและนิตยสารโดยใช้การศึกษาทางไกลในการเรียนคือ แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มๆ ละ 3-4 คน แต่ละกลุ่มเลือกชื่อบริษัทจากรายชื่อที่ครูกำหนดให้ นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมมือในการจัดทำโครงการ โดยหาข้อมูลการวิจัยจากเว็บไซต์ต่างๆ เพื่ออภิปรายและตอบคำถามในหัวข้อ กลยุทธ์การบริหารจัดการในสถาบันหรือบริษัทในประเทศสหรัฐอเมริกา การนำไปใช้ และสภาพแวดล้อมในระดับสากล โดยใช้การสื่อสารด้วยกระดานสนทนา ผลการทดลองพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความร่วมมือในการทำงานกลุ่มสูงขึ้นกว่าการเรียนแบบปกติ

Ohlund and et al. (2000) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลกระทบของการใช้การสื่อสารด้วยการสนทนาและการสื่อสารด้วยกระดานสนทนา ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความร่วมมือในการทำงานกลุ่ม วัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสร่วมมือในการทำงานกลุ่ม วัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสร่วมมือกันในการทำงานกลุ่มโดยใช้การสื่อสารด้วยการสนทนาและการสื่อสารด้วยกระดานสนทนา และเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความร่วมมือในการทำงานกลุ่ม ของนักเรียนที่เรียนโดยใช้การสื่อสารด้วยการสนทนาและการสื่อสารด้วยกระดานสนทนา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่เรียนในระดับเกรด 1-12 โดยมีวิธีในการเรียน คือ มอบหมายให้นักเรียนทำโครงการร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ ในระยะเวลาที่กำหนด ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ใช้การสื่อสารด้วยกระดานสนทนามีความร่วมมือในการทำงานกลุ่มสูงกว่านักเรียนที่ใช้การสื่อสารด้วยการสนทนา

Landsberger (2001) ได้นำกระดานสนทนามาใช้ในการเรียนการสอนในชั้นเรียน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ทำให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการอภิปรายร่วมกับเพื่อนๆ ในชั้นเรียน และเห็นว่าการนำกระดานสนทนามาใช้ช่วยให้เกิดความยืดหยุ่นในการเรียนการสอน ผู้เรียนและผู้สอนสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ตลอดเวลาอีกด้วย

Pena-Shaff, Martin, and Gay (2001) ทำการวิจัยที่สนับสนุนการใช้กระดานสนทนา โดยกล่าวว่ากระดานสนทนานั้นเป็นเครื่องมือที่สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดทักษะของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) และ Reflective thought เป็นอย่างมาก

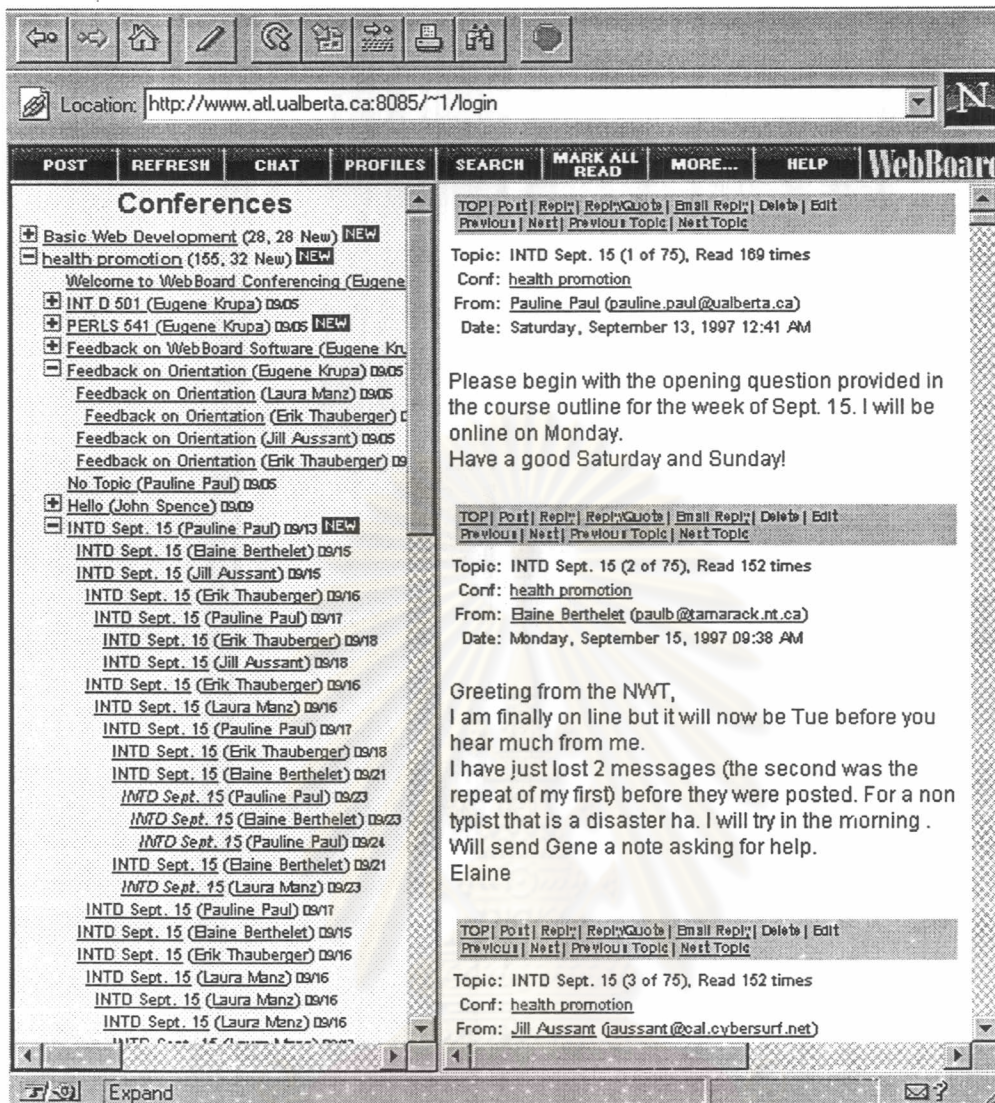
Riddy (2001) ได้ทำการวิจัยที่มีการนำกระดานสนทนามาใช้ในการสนับสนุนการเรียนแบบร่วมมือในวิชา Sport Studies ของคณะวิทยาศาสตร์การกีฬา มหาวิทยาลัยเซาท์แทมตันพบว่านักศึกษาให้ความสนใจที่จะใช้กระดานสนทนาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนๆ และ 35-40% ของนักเรียนยังเสนอให้มีการใช้กระดานสนทนาอีกในรายวิชาอื่นๆ

จากการที่นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความสำคัญในการนำกระดานสนทนามาใช้ในการเรียนการสอน เนื่องจากผู้เรียนและผู้สอนไม่จำเป็นต้องเข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ตพร้อมๆ กัน เป็นลักษณะการสื่อสารแบบไม่ประสานเวลา (Asynchronous) ทำให้ได้รับความนิยมในการนำมาใช้ในการเรียนการสอนบนเว็บมากกว่าโปรแกรมการสนทนา (Chat) โดยกระดานสนทนามีความสะดวกในการควบคุม และไม่ต้องคำนึงถึงเวลาในการเข้าใช้ ผู้สอนสามารถที่จะเข้าไปตรวจดูกระดานสนทนาได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ในด้านการประเมินผลผู้เรียนที่ทำกิจกรรมผ่านกระดานสนทนานั้นมีความแตกต่างจากผู้เรียนที่ทำกิจกรรมผ่านโปรแกรมสนทนาเนื่องมาจากการทำกิจกรรมผ่านทางโปรแกรมสนทนาเปรียบเหมือนกับการอภิปรายโต้ตอบภายในชั้นเรียน แต่ในการทำกิจกรรมผ่านกระดานสนทนานั้นเปรียบเหมือนกับการเขียนเรียงความ นั้นหมายความว่า การประเมินการแสดงความคิดเห็นผ่านกระดานสนทนาจะมีหลักการเช่นเดียวกันกับการให้คะแนนในการเขียนเรียงความ โดยในการใช้กระดานสนทนาทำกิจกรรมนั้นผู้เรียนมีเวลาที่จะคิดไตร่ตรอง ผลิตผลงานที่มีคุณภาพก่อนที่จะทำการส่งขึ้นไปบนกระดานสนทนา ซึ่งจะแตกต่างกับโปรแกรมการสนทนาที่มีสถานะแวดล้อมที่กำหนดให้ผู้เรียนจะต้องมีการแสดงความคิดเห็น และมีการพิมพ์ข้อความที่รวดเร็ว โดยปราศจากการไตร่ตรองที่ถ่วงถี่ (Bauer, 2002) และถึงแม้ว่ากระดานสนทนาจะขาดภาวะที่เกิดขึ้นของการติดต่อสื่อสารแบบทันที แต่กระดานสนทนาสามารถที่จะให้ผู้เรียนได้เห็นถึงแนวคิดของการอภิปรายได้โดยตรง และแสดงให้เห็นถึงการอภิปรายที่ต่อเนื่องกันลงมาเป็นลำดับขั้น (McCampbell, 2000) ทั้งนี้จากการอ้างอิงผลการวิจัยที่สนับสนุนการใช้กระดานสนทนาในการเรียนการสอนบนเว็บนั้น พบว่า ผู้เรียนสามารถแสดงการอภิปราย

แสดงความคิดเห็นได้นำประทับใจ ผู้เรียนสามารถใช้เวลาในการพิจารณาแต่ละข้อความได้อย่างละเอียดรอบคอบ และสามารถพิจารณาการใช้คำ, การสะกดคำ ตลอดจนหลักไวยากรณ์ได้อย่างถูกต้องแม่นยำ และที่สำคัญผู้เรียนที่ไม่ได้มีการใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาพูดแล้ว จะมีความรู้สึกมั่นใจมากขึ้นในการที่จะทำการอภิปรายผ่านทางกระดานสนทนา เนื่องจากมีเวลามากพอที่จะทำการคิดไตร่ตรองข้อความในการอภิปรายก่อนที่จะส่งขึ้นไปยังกระดานสนทนา (Khan, 1999) ผู้เรียนที่เรียนบนเว็บสามารถสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ และทัศนระหว่างกลุ่มผู้เรียนด้วยกัน รวมทั้งซักถามข้อข้องใจกับผู้สอนได้ในเวลาอันรวดเร็วผ่านทางกระดานสนทนา ทำให้เกิดการ ทำงานร่วมกันเป็นทีม พัฒนาความร่วมมือระหว่างผู้เรียนด้วยกัน และเป็นการส่งเสริมการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนหาแนวทางที่ดีที่สุดมาปรับปรุงผลงานของตนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นได้อีกด้วย

เนื่องจากคุณสมบัติ และประโยชน์ของการใช้กระดานสนทนาต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นทำให้กระดานสนทนาได้ถูกนำมาใช้ในกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนบนเว็บกันอย่างกว้างขวาง(Friesen,1999) แต่จากการศึกษาการออกแบบกระดานสนทนาที่มีการใช้อยู่ในปัจจุบันพบว่า ไม่ได้มีรูปแบบที่ตายตัวว่าจะต้องเป็นเช่นไร ขึ้นอยู่กับนักออกแบบและพัฒนาของแต่ละเว็บไซต์นั้นๆ ที่จะออกแบบให้กระดานสนทนาของตนให้มีรูปแบบที่แตกต่างกันไป ซึ่งพบว่ากระดานสนทนาแต่ละเว็บไซต์จะมีลักษณะหน้าจอกที่คล้ายๆกัน โดยอาจจะแบ่งลักษณะหน้าจอออกเป็น 1 เฟรม หรือ 2 เฟรม ก็ได้ และมีรูปแบบที่ใช้กันอยู่ทั่วไปสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะด้วยกันคือ

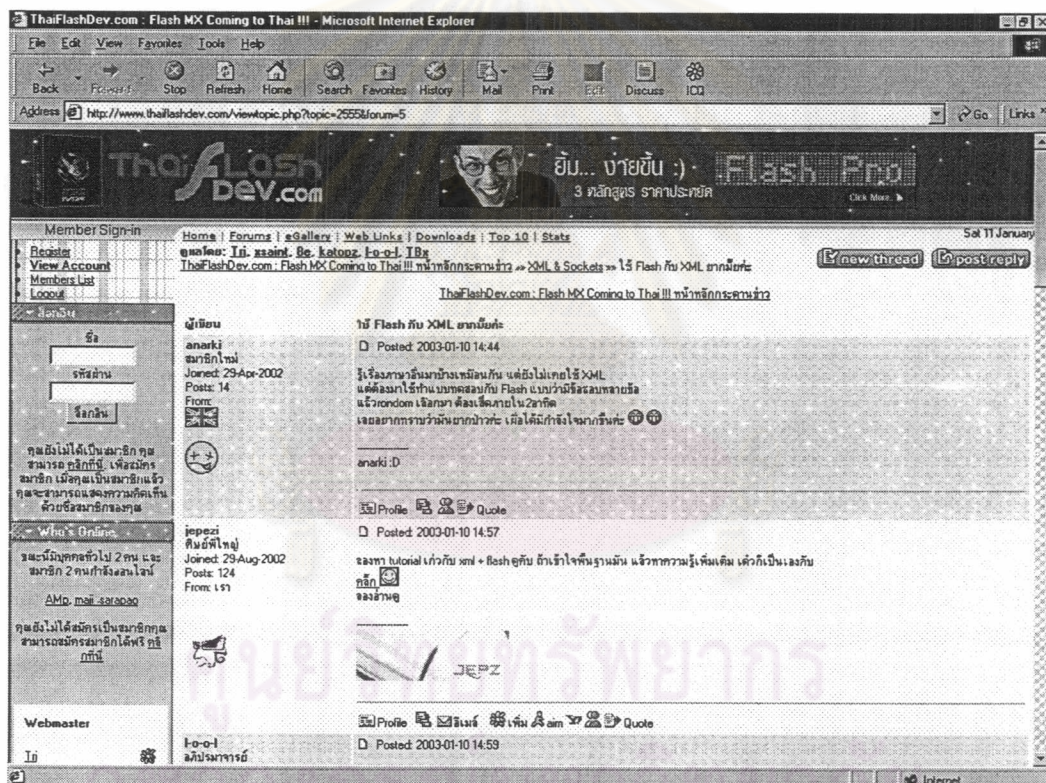
1. รูปแบบของกระดานสนทนาที่มีลักษณะเป็นข้อความ (text-based) ทั้งหมด คือ ภายในกระดานสนทนานั้นจะเป็นลักษณะข้อความเพียงอย่างเดียว โดยในการอภิปรายผ่านกระดานสนทนานี้จะมีการตั้งหัวข้อในการอภิปรายไว้ ถ้าผู้ใช้สนใจในหัวข้อใดก็เข้าไปทำการอภิปรายในหัวข้อนั้น ซึ่งแต่ละหัวข้อจะมีประเด็นย่อยๆ ที่ผู้ใช้ได้ทำการโต้ตอบ แสดงความคิดเห็นเอาไว้พ่วงต่อกันลงมาเป็นระดับของการอภิปราย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบของกระดานสนทนาที่มีลักษณะเป็นตัวอักษรทั้งหมด

2. รูปแบบของกระดานสนทนาที่มีการนำภาพการ์ตูน หรือภาพกราฟิกมาใช้ คือ ไม่ได้มีการนำเสนอเพียงแต่ข้อความเหมือนกับในรูปแบบที่ 1 แต่ผู้ใช้สามารถที่จะนำภาพต่างๆ ที่ตนเองชอบไม่ว่าจะเป็นภาพการ์ตูน หรือภาพกราฟิกต่างๆ เป็นตัวแทนของผู้สื่อสาร โดยแต่ละเว็บไซต์ได้ทำการจัดหาภาพต่างๆ ไว้ให้ หรือผู้ใช้จะจัดหามาเองก็ได้ โดยอาจนำไปไว้หน้าประเด็นอภิปรายแต่ละประเด็น หรือต่อท้าย E-mail Address ของผู้ใช้ก็ได้ เพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนตนเองในการสื่อสาร ซึ่งการใช้สัญลักษณ์ในการสื่อสารนั้น มนุษย์จะเรียนรู้ความหมายของสัญลักษณ์ โดยอาศัยกระบวนการแยกแยะความแตกต่างระหว่างสิ่งต่างๆ ที่เคยพบเห็นตามสภาพแวดล้อมต่างๆ กัน โดยเราอาจใช้สัญลักษณ์แทนบุคคลที่เราเคยพบเห็น เช่น พ่อแม่ ครู เพื่อน ฯลฯ เพื่อเป็นการแสดงความหมายบางอย่าง โดยเฉพาะจุดเด่นของสิ่งเหล่านั้น และสัญลักษณ์ที่ผู้ใช้เลือกใช้

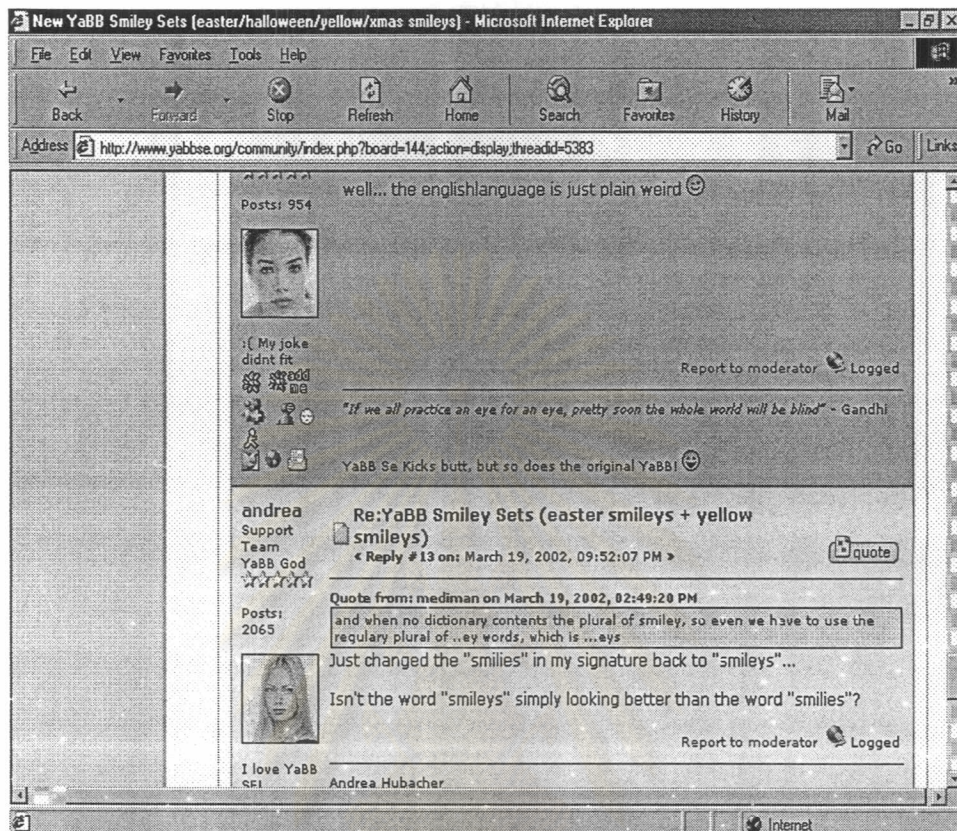
แทนสิ่งที่ต้องการนั้นจะแสดงถึงลักษณะของคนที่ใช้ เช่น แสดงถึงความคิดเห็น ความเข้าใจ ความรู้ ประสบการณ์ และพฤติกรรมหลายๆ อย่างของเขา (เสนาะ ตีเขาว์,2530) รูปแบบของกระดานสนทนาที่มีการนำภาพการ์ตูน หรือภาพกราฟิกมาใช้นั้นจะช่วยทำให้กระดานสนทนา น่าสนใจ ไม่ได้มีแต่ข้อความเพียงอย่างเดียว เพิ่มสีสันจากการนำภาพการ์ตูน และภาพกราฟิกมาใช้ จะให้เกิดความสนใจกับผู้ใช้ได้เข้ามาทำการสนทนามากยิ่งขึ้นและที่สำคัญ คือเมื่อผู้ใช้คนอื่น เห็นสัญลักษณ์ที่แต่ละบุคคลนำมาใช้ ก็จะทำให้ทราบได้ว่าเป็นผู้ใดและกำลังทำการสื่อสารอยู่กับ ผู้ใดอยู่ ปรับปรุงให้การสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้ใช้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากคนเราจะมีความรู้สึกสบายใจ และอยากที่จะทำการติดต่อสื่อสารกับผู้รู้จัก และคุ้นเคยมากกว่าคนแปลกหน้า (ถิรพันธ์ อนุวัชศิริวงศ์,2528) ซึ่งการใช้ภาพเป็นสัญลักษณ์แทนตนเองนี้เป็นจุดเริ่มต้นที่จะเข้าถึงความคิดเห็นของแต่ละบุคคลได้ในระดับหนึ่งอีกด้วย

ภาพที่ 2 รูปแบบของกระดานสนทนาที่มีการนำภาพการ์ตูน หรือภาพกราฟิกมาใช้

3. รูปแบบของกระดานสนทนาที่มีการนำภาพถ่ายของแต่ละบุคคลมาใช้ คือจะมีลักษณะเหมือนกับกระดานสนทนาแบบที่ 2 เพียงแต่เปลี่ยนเป็นการนำเอารูปภาพถ่ายของผู้สนทนาแต่ละคนแทน ทำให้ผู้ที่ทำการสื่อสารผ่านกระดานสนทนาแบบนี้สามารถที่จะทราบได้ว่า

กำลังทำการสนทนากับใคร และมีหน้าตาเป็นอย่างไร ซึ่งจากการที่ต้องแสดงตัวตนของผู้ใช้ อาจทำให้ผู้ใช้ได้พยายามที่จะคิดไตร่ตรองในการอภิปรายแต่ละครั้งมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 3 รูปแบบของกระดานสนทนาที่มีการนำภาพถ่ายจริงของแต่ละผู้สื่อสารมาใช้

จากการที่กระดานสนทนาได้มีการนำรูปภาพกราฟิก และรูปถ่ายของผู้สนทนาแต่ละคนเป็นตัวแทนของผู้ที่ทำการสื่อสาร เพิ่มเติมจากกระดานสนทนาที่มีลักษณะเป็นเพียงข้อความเพียงอย่างเดียวนี้ ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะทำการวิจัยว่ากระดานสนทนาแบบใดที่ผู้เรียนให้ความสนใจที่อยากจะเข้ามาทำการอภิปรายแสดงความคิดเห็นมากที่สุด โดยรูปแบบของกระดานสนทนาที่มีการนำภาพการ์ตูน หรือภาพกราฟิกมาใช้ และรูปแบบของกระดานสนทนาที่มีการนำภาพถ่ายจริงของแต่ละผู้สื่อสารมาใช้ น่าจะช่วยสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนอยากเข้ามาทำการสนทนาผ่านกระดานสนทนามากยิ่งขึ้น เนื่องจากรูปแบบกระดานสนทนาทั้งสองรูปแบบมีการนำภาพกราฟิก และภาพถ่ายเป็นตัวแทนของผู้เรียนในการสื่อสาร ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการสื่อสารระหว่างบุคคล ดังต่อไปนี้

3. ทฤษฎีการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication)

การสื่อสารระหว่างบุคคล อรุณีประภา หอมเศรษฐี (2521) กล่าวว่า การสื่อสารแบบนี้เป็นการสื่อความหมายซึ่งเกิดอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน เป็นการสื่อความหมายระหว่างบุคคล 2 คนขึ้นไป บุคคลทั้งสองนี้มีการส่งสารและได้ตอบซึ่งกันและกัน เราอาจเรียกการสื่อสารแบบนี้ได้ว่าการสื่อสารแบบ “มนุษย์สัมพันธ์” การสื่อสารระหว่างบุคคลนี้เป็นการสื่อสารที่แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ผู้ที่ทำการสื่อสารแบบนี้จะต้องยอมเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน คือ ต้องพยายามเข้าใจความคิดของผู้อื่น ในขณะเดียวกัน ก็ยินยอมให้ผู้อื่นมามีส่วนเข้าใจในความคิดของตนเองด้วย การสื่อสารแบบนี้จึงจำเป็นต้องมีการเสี่ยงเป็นหลัก ที่ว่าเสี่ยงก็เพราะว่าการสื่อสารแบบนี้เป็นการยินยอมให้ผู้อื่นมาล่วงรู้เท่าทันความคิดของเรานั้นเอง การสื่อสารระหว่างบุคคลจึงนับเป็นรากฐานของการเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน และเป็นต้นตอของการสื่อสารที่แท้จริง องค์ประกอบที่สำคัญในการสื่อสารระหว่างบุคคลที่จะทำให้การสื่อสารระหว่างกันประสบความสำเร็จตามความคาดหมายมีอยู่ 3 ประการคือ

- 1) การเปิดเผยตนเอง (Self Disclosure)
- 2) การนำตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้อง (Personal Involvement)
- 3) การตั้งใจฟัง (Emphatic Listening)

1) การเปิดเผยตนเอง

การเปิดเผยตัวเองได้แก่การเปิดเผยส่วนที่ซ่อนเร้นของตัวเองหรือการนำข้อมูลจากส่วนที่ซ่อนเร้นไปยังส่วนที่เปิดเผย ซึ่งในแง่ของการสื่อสารได้แก่การถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวกับตัวเองไปยังบุคคลอื่น การเปิดเผยตัวเองอาจมีลักษณะ 3 ประการด้วยกันคือ ประการแรกการเปิดเผยตัวเองเป็นการสื่อสารประเภทหนึ่งไม่ว่าจะเป็นข้อความที่เป็นข้อความที่เปิดเผยอันเกี่ยวกับตัวเราเอง การพลั่งปากออกมา การแสดงออกทางกิริยาท่าทางโดยไม่ตั้งใจ และการสารภาพในที่ชุมนุมก็จัดว่าเป็นการเปิดเผยตัวเองอย่างหนึ่ง ประการที่ 2 การเปิดเผยตนเองเป็นข้อมูลอย่างหนึ่ง ในแง่นี้หมายความว่า เป็นข้อมูลที่ผู้รับไม่เคยรู้มาก่อนหรือเป็นข้อมูลที่เป็นความรู้ใหม่ การบอกเล่าให้คนอื่นทราบให้คนอื่นทราบในสิ่งที่เขาทราบมาก่อนไม่เรียกว่าเป็นการเปิดเผยตัวเอง ประการที่ 3 การเปิดเผยตนเองจะต้องเป็นการเกี่ยวข้องกับคนมากกว่าหนึ่งคน หรือต้องเป็นกิจกรรมทางการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับคนอย่างน้อย 2 คน คือต้องเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล ไม่เป็นการสื่อสารกับตัวเองและต้องไม่ใช่เป็นการแกล้งทำเพื่อให้บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเกิดความเข้าใจผิด การเปิดเผยตนเองจึงต้องเป็นข้อมูลที่มีบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้รับข่าวและเข้าใจในข่าวสารนั้น

แม้ว่าจะไม่มีผลการวิจัยที่แสดงถึงผลดีหรือความสำคัญของการเปิดเผยตัวเองที่เป็นหลักฐานแน่นอนชัดเจนก็ตาม แต่ก็มีปรากฏในรูปของรายงานการสังเกตและข้อคิดเห็นพอจะเชื่อได้ว่า การเปิดเผยตัวเองมีความสำคัญอย่างมากต่อการสื่อสาร จากรายงานเหล่านี้มีเหตุผลพอที่จะระบุได้ว่า ทำไมคนจะต้องเปิดเผยตัวเองหรือว่าควรหรือไม่เมื่อเราเกี่ยวข้องกับการสื่อสาร แล้วจะต้องเปิดเผยตัวเอง และพอจะได้แนวความคิดสำหรับนำมาพิจารณาความสำคัญของการเปิดเผยตัวเอง สิ่งที่เราจะได้คำนึงถึงเป็นข้อแรกก็คือ บุคคลไม่สามารถจะรู้จักตัวเองทั้งหมดถ้าหากว่าผู้นั้นไม่เปิดเผยตัวเองกับคนอื่น อย่างน้อยก็สักคนหนึ่ง เพราะการเปิดเผยตัวเองให้คนอื่นจะทำให้เรารู้จักตัวเองและรู้แง่มุมใหม่ๆ เกี่ยวกับตัวเองมากขึ้น มีความเข้าใจตัวเองได้ลึกซึ้งขึ้น ได้เห็นลักษณะของพฤติกรรมบางอย่างหรือความสัมพันธ์บางอย่างที่เราไม่เคยรู้จักมาก่อนมากขึ้น ดังนั้นจึงนำเอาเรื่องของการเปิดเผยตัวเองไปใช้ในเรื่องของเทคนิคในการให้คำปรึกษาและในการบำบัดรักษาทางจิต เพื่อช่วยเหลือคนที่มีปัญหาอันเกิดจากการไม่ยอมเปิดเผยตัวเองในเรื่องที่สำคัญกับใครๆ เลย (เสนาะ ตีเขาว์, 2530)

การเปิดเผยตัวเองจะปรับปรุงให้การติดต่อสื่อสารมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเหตุผลการที่จะมีความเข้าใจข่าวสารที่บุคคลอื่นส่งเข้ามาให้เราได้ดีเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความเข้าใจที่เรามีต่อบุคคลนั้น หมายความว่าเราจะเข้าใจคำพูดของเขาได้ดีขึ้น หากรู้จักเขาเป็นอย่างดี โดยสามารถแยกความแตกต่างของความหมายของเขาได้ว่าอย่างไรเป็นการพูดที่เป็นงานเป็นการและอย่างไรเป็นการพูดเล่นๆ หรือการพูดอย่างไรเป็นการพูดเหยียดหยันและการพูดอย่างไรเป็นการพูดแบบไม่พอใจ การเปิดเผยตัวเองจึงเป็นเงื่อนไขที่จะทำให้เรารู้จักบุคคลอื่น คนอาจเรียนรู้พฤติกรรมของคนคนหนึ่งหรือแม้แต่เคยได้อยู่ร่วมกันเป็นเวลาหลายปีก็ตามหากบุคคลคนนั้นไม่เคยเปิดเผยตัวเองก็เป็นการยากที่ท่านจะเข้าใจบุคคลผู้นั้นอย่างสมบูรณ์ เหตุผลสำคัญที่ทำให้การเปิดเผยตัวเองมีความจำเป็นก็คือ บุคคลจะต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน และความสัมพันธ์อันดีนั้นจะเกิดขึ้นไม่ได้หากปราศจากการเปิดเผยตัวเอง (เสนาะ ตีเขาว์, 2530)

2) การนำตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้อง

การนำตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้องในการสื่อสาร คือ การที่ทั้ง 2 ฝ่ายจะต้องคำนึงถึงเรื่องราว บุคคล และสถานการณ์ ที่ตนเองกำลังทำการสื่อสารอยู่ การนำตนเองเข้าไปเกี่ยวข้องในลักษณะนี้ จะก่อให้เกิดความผูกพันซึ่งกันและกันมากขึ้น และจะช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

3) การตั้งใจฟัง

การฟังเป็นสิ่งที่มีความหมายมากในการสื่อสารระหว่างบุคคล ทั้งนี้เพราะการสื่อสารประเภทนี้เป็นการสื่อสารแบบเผชิญหน้าทั้ง 2 ฝ่ายต้องใช้ทั้งการพูดและการฟังเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ในการสื่อสารระหว่างบุคคลนี้ มนุษย์เราจะใช้การฟังมากกว่าการพูด จากการสำรวจปรากฏว่า ในชีวิตมนุษย์ปกติ ถ้าเป็นผู้ใหญ่โดยทั่วไปจะใช้เวลาถึง 70% ของแต่ละวันด้วยการสื่อสารโดยภาษาเสียง ซึ่งได้แก่ การอ่าน การเขียน การพูด การฟัง โดยเฉพาะการฟังนั้นใช้เวลาถึง 45 % จะเห็นได้ว่าเราใช้เวลาส่วนมากในการสื่อสารของเราไปกับการฟัง บางครั้งเราก็ฟังอย่างตั้งใจ แต่บางครั้งถึงแม้ว่าเราจะไม่ได้ตั้งใจฟัง แต่เราก็ได้ยินสิ่งที่เขาพูดหรือเล่าออกมา อย่างไรก็ตามการฟังไม่ว่าจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตามล้วนแต่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งสิ้น ยิ่งถ้าเราตั้งใจฟังอย่างดีแล้ว ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจะมีมากมายมหาศาล การฟังจะทำให้เราได้รับรู้เรื่องราวต่างๆ มากขึ้น ถ้าเป็นนักเรียน นักศึกษา การฟังจะทำให้เราเรียนดีขึ้น เพราะจะเข้าใจสิ่งต่างๆ มากขึ้นตามไปด้วย การฟังจะช่วยให้เราสามารถตอบปัญหาต่างๆ ได้ดี ซึ่งจะเป็นการช่วยสร้างความมั่นใจให้กับตัวเอง ในการฟังแต่ละครั้งผู้ฟังจะสามารถได้ยินเสียงผู้พูดพร้อมๆ กับเห็นกิริยาท่าทางของเขา ซึ่งจะสามารถทำให้เรานำเอาสิ่งต่างๆ ที่ได้เห็นมาพัฒนาปรับปรุงการพูดและบุคลิกของเราได้ เพราะเวลาที่ฟังเราจะสามารถเห็นทางท่างของเขาด้วย บางครั้งคนบางคนไปฟังคนพูด ไม่ใช่เพื่อต้องการได้แต่เนื้อหาอย่างเดียว ในบางครั้งการฟังก็เกิดจากความพึงพอใจในบุคลิกท่าทาง และสำนวนที่ผู้พูดใช้ การฟังจะช่วยให้สามารถได้รับความรู้ต่างๆ เพิ่มเติม เป็นการประหยัดเวลา ในขณะที่ผู้ฟังก็สามารถทำงานอื่นๆ ไปด้วยได้ นอกจากนั้นการฟังยังช่วยทำให้เป็นคู่สนทนาที่ดี เพราะคนพูดก็ต้องการคนที่รับฟังตนเอง การฟังนอกจากจะช่วยประโยชน์ในด้านได้รับความรู้และพัฒนาบุคลิกภาพแล้ว ยังมีคุณประโยชน์อีกมากมายที่เรานึกไม่ถึง สมดังสุภาษิตที่ว่า “พูดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง”

3.1 วัตถุประสงค์ของการสื่อสารระหว่างบุคคล

การเกิดขึ้นของการสื่อสารระหว่างบุคคลย่อมจะมีเป้าหมายในการสื่อสาร ซึ่งเป้าหมายอาจเกิดขึ้นโดยรู้สึกรู้ตัวหรือไม่รู้สึกรู้ตัวและทั้งที่โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ในขณะที่ทำการสื่อสารคนเราอาจไม่ทราบว่าจะต้องการอะไรแต่เมื่อเสร็จสิ้น การสื่อสารแล้วจึงรู้ว่าต้องการอะไร เนื่องจากการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นการสื่อสารที่กระทำทั้ง 2 ฝ่าย ดังนั้น วัตถุประสงค์จึงมีผลกระทบต่อทั้ง 2 ฝ่าย ที่ทำให้เป็นตัวชักนำหรือกระตุ้นให้เกิดการสื่อสารขึ้น และวัตถุประสงค์นี้เองที่เป็นปัจจัยที่ทำให้ทั้ง 2 ฝ่ายทำการสื่อสารกันมากหรือน้อยตามความต้องการของแต่ละบุคคล

วัตถุประสงค์อาจมีมากหรือน้อยแล้วแต่ขนาดและระดับของการสื่อสารแต่โดยทั่วไปแล้วมี
วัตถุประสงค์ 4 ประการคือ (เสนาะ ดิยาวี, 2530)

1. เพื่อให้คนได้รู้จักตัวเอง เราอาจไม่เคยคิดมาล่วงหน้าก่อนที่จะทำการสื่อสารระหว่างบุคคลว่าจะทำให้เรารู้จักตัวเองมากขึ้นและจะรู้ตัวต่อเมื่อการสื่อสารนั้นเสร็จสิ้นแล้ว จุดประสงค์ข้อนี้จะเกิดขึ้นเฉพาะการสื่อสารระหว่างบุคคลเท่านั้น ซึ่งการสื่อสารมวลชนหรือการพูดในที่ชุมนุมชนไม่ช่วยให้คนได้รู้จักตัวเอง การรู้จักตัวเองนี้ไม่ได้เกิดจากการรู้ตัวเองแต่เกิดจากการเรียนรู้ที่เราได้จากบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งที่ทำกรสื่อสารกับเรา เพราะการสื่อสารระหว่างบุคคลจะเปิดโอกาสให้คนได้กล่าวถึงสิ่งที่เป็นความเห็นเป็นความรู้สึกของตนเอง ได้พูดถึงสิ่งที่ตัวเองชอบตัวเองไม่ชอบ สิ่งตัวเองสนใจ สิ่งที่มีคุณค่า สิ่งที่น่าตื่นเต้นตลอดจนความคิดอ่านและพฤติกรรมของตัวเอง การที่เราได้พูดคุยกับบุคคลอื่นๆ ก็เท่ากับเราได้คุณภาพสะท้อนของตัวเองจากบุคคลเหล่านั้น เราได้เรียนรู้ถึงความรู้สึกของเราที่มีต่อบุคคลอื่นที่มีต่อโลกภายนอกในแง่มุมที่แตกต่างกัน อันจะทำให้เราได้ทราบความจริงในตัวของเราทั้งในแง่บวกและแง่ลบ นอกจากนี้ทำให้เรารู้จักตัวเองในสายตาของบุคคลอื่น คนอื่นมีความรู้สึกและมองเราอย่างไร ใครที่ชอบเราและใครที่ไม่ชอบเราเพราะเหตุใด ซึ่งจะเป็นการช่วยให้เราได้เห็นภาพพจน์ของตัวเองในแนวอื่นที่เราไม่เคยรู้จักมาก่อน

2. เพื่อให้เข้าใจโลกภายนอก นอกจากจะทำให้รู้จักตัวเองแล้วยังทำให้เรารู้จักเหตุการณ์ต่างๆ รู้จักสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในโลก และรู้จักบุคคลอื่น เมื่อเปรียบเทียบการสื่อสารระหว่างบุคคลกับการสื่อสารมวลชนจะเห็นว่าการสื่อสารมวลชนก็ให้ความรู้ต่างๆ แก่เรา เช่นเดียวกับการสื่อสารระหว่างบุคคลให้ทั้งความรู้และข้อสรุปทำให้เกิดทัศนคติมากกว่าการสื่อสารมวลชน เพราะการสื่อสารระหว่างบุคคลเราจะต้องทำการอภิปรายหรือถกเถียงกันจนสรุปออกมาเป็นข้อยุติ ไม่ใช่เป็นเพียงให้ข่าวสารหรือให้ข้อคิดแล้วก็จบลงอย่างการสื่อสารมวลชนให้แก่เรา ทั้งนี้จะเห็นได้จากประสบการณ์ของเราเอง ความรู้ที่เราได้รับมาในชีวิตของเราส่วนใหญ่ได้มาจากการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นสำคัญที่เห็นง่าย ๆ ก็คือทัศนคติหรือแนวความคิดของเรานั้นเกิดจากคำสั่งสอนของบิดา มารดา และครูบาอาจารย์เป็นส่วนใหญ่ที่เหลือก็ได้จากผู้ร่วมงาน เพื่อนและบุคคลบางคนที่เรารู้จัก

3. เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน การที่คนสื่อสารกับบุคคลอื่นเป็นเพราะคนนั้นต้องการที่จะรู้จักและมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน เพราะธรรมชาติของคนย่อมต้องการความรัก เราอยากรักคนอื่นและอยากให้คนอื่นรักเราด้วย เวลาที่เราใช้โดยส่วนใหญ่กับบุคคลอื่นมักจะเป็นเรื่องของการรักษาความสัมพันธ์อันดีต่อกัน หากเราจะสังเกตเวลาที่เรากำลัง

ในการสื่อสารระหว่างบุคคลไม่ว่าจะสมาคมกับเพื่อนเก่าร่วมโรงเรียนเดียวกัน เพื่อนร่วมงานญาติมิตรหรือเพื่อนงานสังคมอื่นใดก็ดี เรามักจะไม่ได้มุ่งทำงานนั้นอย่างเดียวแต่เรามุ่งอยู่ที่การสร้าง ความเข้าใจอันดีต่อกัน สร้างความรักความชอบพอกันเป็นสิ่งสำคัญกว่างาน การที่เรานัดพบกับบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นการส่วนตัวหรือการสังคมก็ตาม สิ่งที่เราหวังมากที่สุดก็คือความรู้จักชอบพอกันเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน จะเห็นได้ว่าเมื่อคนพบกันเพื่อปรึกษาเรื่องงานกัน บางทีเราใช้เวลาเกือบทั้งหมดพูดเรื่องอื่นที่ไม่ใช่เรื่องงาน เช่นเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว หรือเรื่องของคนที่เรารู้จักแล้วเราก็มักใช้เวลานิดเดียวพูดเรื่องงาน หากเราสังเกตการจัดการฝึกอบรม หรือการสัมมนาก็ดีจะเห็นได้ว่าคนที่เข้าร่วมอบรมสัมมนาไม่ได้มุ่งที่งานวิชาการหรือความรู้ที่ได้รับ เป็นสำคัญ แต่มุ่งไปที่การได้รู้จักกับบุคคลอื่นๆ เป็นการส่วนตัว ได้พบคนที่เคยรู้จักมาก่อนและได้ รู้จักคนมากขึ้น เมื่อเลิกการอบรมสัมมนาแล้วสิ่งที่ยังเหลืออยู่ก็คือความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล มากกว่าที่จะเป็นความรู้เรื่องวิชาการ

4. เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม บุคคลอาจมีวิธีการหลายวิธีจะ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติของตัวเอง เช่นการอ่านหนังสือ การเข้าอบรมในหลักสูตร พิเศษ การหัดสร้างแนวความคิด การยึดถือค่านิยมหรือความคิดบางอย่าง การดูภาพยนตร์ การ เข้าค่ายอบรมและอื่นๆ แต่วิธีหนึ่งที่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมได้ก็คือการสื่อสารระหว่างบุคคล ทั้งนี้เพราะสิ่งที่เราเรียนรู้จากตัวเองและจากบุคคลอื่นที่สื่อสารกับเราทำให้เราเห็นข้อดีและข้อ บกพร่องของเราเองในบางเรื่องที่ต้องปรับปรุงตัวเอง หรือได้เรียนรู้มาทำให้มีทัศนคติที่ กว้างไกลและได้ข้อคิดว่าควรจะทำอย่างไร สำหรับตัวเองและที่สำคัญกว่าก็คือได้รับ ผลกระทบในทางลบจากพฤติกรรมบางอย่างของตัวเอง ซึ่งหากไม่เปลี่ยนแปลงแล้วจะเกิดผลร้าย ขึ้นในภายหลัง หรืออาจทำให้การดำเนินชีวิตบางอย่างได้รับความกระทบกระเทือน จึงสรุปได้ว่า ผลสะท้อนที่กลับมาสู่ตัวเองอันเกิดจากการสื่อสารระหว่างบุคคล นอกจากจะทำให้ได้ความรู้ในขั้น แรกแล้วยังนำไปใช้สู่การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงพฤติกรรมและทัศนคติในทางที่ดีต่อไป

3.2 ลักษณะของการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพ

การสื่อสารระหว่างบุคคลก็มีลักษณะอย่างเดียวกันกับพฤติกรรมของบุคคลคือ อาจมีประสิทธิภาพหรือไม่มีประสิทธิภาพ อาจสร้างความสำเร็จหรือความล้มเหลวให้เกิดขึ้นได้ ทั้งนี้ ตลอดจนอาจเป็นสิ่งมีคุณค่าหรือไร้คุณค่าก็ได้ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของการสื่อสารที่ บุคคลเป็นผู้ปฏิบัติ อันที่จริงแล้วคนทุกคนอยากรจะให้การสื่อสารของตนเองมีประสิทธิภาพแต่ก็พึง ระมัดระวังว่าการกระทำกิจกรรมทางการสื่อสารของแต่ละคนอาจแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสภาพของ

การสื่อสาร และการสื่อสารวิธีเดียวกันที่ใช้ในสภาพการสื่อสารอย่างหนึ่งเหมาะสมดี แต่กับอีกสภาพการสื่อสารหนึ่งใช้ไม่ได้ผล ดังนั้นพึงพิจารณาให้รอบคอบว่าควรจะได้เลือกใช้การสื่อสารแต่ลักษณะที่เหมาะสมกับสภาพการณ์อย่างไรบ้าง การสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพควรจะประกอบด้วย ลักษณะ 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การเปิดเผย (Openness) การเปิดเผยประกอบด้วยลักษณะอย่างน้อย 3 ประการ คือประการแรกบุคคลจะต้องมีความเต็มใจที่จะเปิดเผยข้อมูลทั้งหมดต่อบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งไม่ได้หมายความว่า เป็นการเปิดเผยเรื่องส่วนตัวของเราให้กับบุคคลที่เราติดต่อสื่อสารด้วย แต่หมายถึงความเต็มใจที่เราจะเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อหรือเรื่องราวที่ทำการสื่อสารนั้น เพราะการเปิดเผยทุกอย่างบางครั้งก็ไม่จำเป็น หรือน่าสนใจหากเรื่องที่เปิดเผยนั้นไม่เกี่ยวกับหัวข้อของการสื่อสารระหว่างบุคคล ประการที่สองบุคคลผู้ทำการสื่อสารอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งได้รับรู้ข้อมูลจะต้องมีความเต็มใจที่แสดงปฏิกิริยาต่อข่าวสารที่เปิดเผยนั้นอย่างจริงใจและตรงไปตรงมา การนิ่งเฉย การไม่วิพากษ์วิจารณ์และการไม่มีความรู้สึกรับรู้ต่อข้อมูลนั้นจะทำให้การเปิดเผยของอีกฝ่ายหนึ่งเป็นสิ่งไร้ความสำคัญลงโดยสิ้นเชิง ทุกคนต้องการหรืออย่างน้อยก็หวังที่จะได้เห็นปฏิกิริยาที่แสดงออกของอีกฝ่ายหนึ่งต่อข้อมูลที่ฝ่ายแรกเปิดเผยออกมา แม้การแสดงออกนั้นจะเป็นการไม่เห็นด้วยก็ยิ่งดีกว่าไม่แสดงอะไรออกมาเลย ประการที่สามการเปิดเผยหมายถึงการยอมรับว่าความรู้สึกและความคิดที่เราแสดงออกนั้นเป็นของเราเองและเรายินดีรับผิดชอบต่อข่าวสาร หรือข้อมูลที่เรเปิดเผยนั้น บางครั้งเรื่องหรือหัวข้อที่เราเปิดเผยไปนั้นก่อให้เกิดผลขึ้นมาที่เป็นหน้าที่ของผู้เปิดเผยที่จะต้องรับผิดชอบโดยตรงไม่พยายามที่จะผลักความรับผิดชอบนั้นไปยังบุคคลอื่น

2. มีความรู้สึกร่วมด้วย (Empathy) หมายถึงมีความรู้สึกในทางเดียวกันกับบุคคลผู้นั้นเขาดีใจเราดีใจด้วย เขาเสียใจเราก็เสียใจด้วย มีความยินดีที่เขาได้ประสบความสำเร็จ และรู้สึกเสียใจด้วยเมื่อเขาประสบความสำเร็จทุกขัยยาก การที่เรารู้สึกอย่างเดียวกับที่คนอื่นรู้สึกเป็นการแสดงว่าเราเข้าใจสถานะของเขาดี เราเข้าใจสิ่งที่เขาเป็นหรือกำลังประสบอยู่และเข้าใจในสิ่งที่เขากำลังจะกระทำต่อไป ซึ่งเป็นการแสดงว่าเราไม่ตัดสินเขาว่าสิ่งที่เขาเป็นอยู่ หรือความคิดเห็นของเขานั้นผิดหรือถูก การแสดงความรู้สึกของเรามีทัศนคติที่กว้างไกลจะช่วยส่งเสริมให้คนอยากที่จะติดต่อกับเราด้วย

3. ความรู้สึกสนับสนุน (Supportiveness) การแสดงความรู้สึกเห็นด้วย หรือมีแนวคิดในทางเดียวกันกับบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งย่อมจะส่งเสริมความรู้สึกที่ดีต่อกัน เพราะการแสดงความรู้สึกเห็นใจอย่างเดียบบางครั้งก็ไม่อาจทำให้บรรยากาศของการสื่อสารดีขึ้น ตลอดจนจนการ

แสดงความเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์ ทศนคติหรือพฤติกรรมที่เขาเปิดเผยก็อาจทำให้บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งไม่ยินดีที่จะเปิดเผยโดยเฉพาะการวิจารณ์ในเชิงคัดค้าน หรือมีความเห็นตรงกับข้าม ดังนั้นลักษณะที่จะทำให้การสื่อสารระหว่างบุคคลมีประสิทธิภาพจึงต้องอาศัยความรู้สึกลงในทางสนับสนุนหรือเห็นด้วยกับบุคคลที่เราสื่อสาร

4. ความรู้สึกในด้านดี (Positiveness) การรู้สึกในด้านดีจะก่อให้เกิดผล 3 ประการ คือประการแรกจะทำให้ตัวเองรู้สึกในทางดีแก่ตัวเอง คนที่มีความรู้สึกทางด้านร้ายหรือมองสิ่งต่างๆ ในแง่ร้ายก็จะมองตัวเองในด้านไม่ดีด้วย ผลของการมีความรู้สึกไม่ดีจะตกกับตัวเอง หากเรามองคนอื่นในแง่ดีความดีจะตกอยู่กับเราเพราะความดีจะตอบสนองเราในด้านดีตอบด้วย ประการที่สองจะทำให้คนอื่นดีกับเราและเต็มใจที่จะติดต่อกับเราอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะบุคคลอื่นจะเกิดความรู้สึกในด้านดีอันจะส่งเสริมให้เขาเปิดเผยข้อความหรือข่าวต่อเราทั้งหมด ประการที่สามจะก่อให้เกิดผลดีโดยส่วนรวมแก่การสื่อสารระหว่างทั้งสอง เมื่อทั้งสองฝ่ายรู้สึกในด้านดีก็จะยินดีที่จะติดต่อสื่อสารต่างฝ่ายต่างรู้สึกว่าการสื่อสารนั้นเป็นความสุขและเป็นสิ่งที่สร้างความสบายใจ

5. ความเท่าเทียมกัน (Equality) เป็นเรื่องยากที่จะทำให้สิ่งต่างๆ เท่าเทียมกัน เพราะคนเราก็ไม่ได้เหมือนกันทุกอย่างมีส่วนดีกว่ากันบ้างและเลวกว่ากัน บางคนมีคุณสมบัติเด่นในบางด้านและมีความด้อยอยู่อีกด้านหนึ่ง ไม่มีใครที่มีดีไปทุกอย่างหรือเสียไปทุกอย่าง และที่สำคัญไม่มีบุคคลใดเลยที่เหมือนกันทุกอย่าง ในแง่ของการสื่อสารผู้ที่มีความเท่าเทียมกันสามารถที่จะสื่อสารกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ก็ไม่ได้แปลว่าคนที่ไม่เท่าเทียมกันจะสื่อสารกันไม่ได้ ความเท่าเทียมกันในแง่บุคลิกภาพจะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากกว่า ถ้าทราบใดบุคคลทั้ง 2 ฝ่ายมีความรู้สึกว่าคุณค่าของความเป็นมนุษย์เหมือนกัน และแต่ละฝ่ายต่างมีความสำคัญต่อการสื่อสาร หากจะระบุให้ชัดเจนไปอีกความเท่าเทียมกันในการสื่อสารก็คือ ความเท่าเทียมกันระหว่างการพูดกับการฟัง เช่น ถ้าฝ่ายหนึ่งพูดอยู่ตลอดเวลาขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งฟังตลอดเวลา อย่างนี้เรียกว่าขาดลักษณะของความเท่าเทียมกันในการสื่อสาร นั่นคือต่างฝ่ายต่างควรทำหน้าที่ทั้งรับและส่งข่าวสารในลักษณะที่เท่าเทียมกันในการสื่อสาร นั่นคือต่างฝ่ายต่างควรทำหน้าที่ทั้งรับและส่งข่าวสารในลักษณะที่เท่าเทียมกัน ซึ่งไม่ได้หมายความว่า การพูดจะต้องใช้เวลาให้เท่ากับการฟัง แต่ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับหน้าที่ที่กระทำในการสื่อสารว่าการพูดกับการฟังมีส่วนส่วนกันอย่างไร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งบุคคลที่สื่อสารควรทำหน้าที่ของตัวเองให้สลับกับหน้าที่หรืองานอาชีพของตัวเอง นักเรียนคงไม่ยากพูดให้เท่าเทียมกับฟัง ในขณะที่อาจารย์กำลังสอนอยู่ทำนองเดียวกัน อาจารย์ก็ไม่อยากพูดกับพนักงานขายที่มาเสนอขายสินค้าในอัตราส่วนที่เท่าเทียมกันหรือคนขับรถ

ฝ่าฝืนกฎจรรยาจรจะต้องพูดในลักษณะที่เท่าเทียมกันกับตำรวจจรรยาจรแต่ละคนก็มีทางหรือบทบาทของตัวเองในเรื่องของการสื่อสาร

จากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างบุคคล จะพบว่าการเปิดเผยตัวเองมีความสำคัญอย่างมากต่อการสื่อสาร ทำให้การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้น กระดานสนทนาที่มีรูปแบบของนำภาพถ่ายของผู้สนทนามาประกอบการใช้กระดานสนทนาจะช่วยปรับปรุงให้ผู้ทำการสื่อสารผ่านกระดานสนทนานั้นมีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นกว่ารูปแบบกระดานสนทนาที่มีลักษณะเป็นข้อความเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้การสื่อสารผ่านกระดานสนทนานั้นเป็นการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ (Computer Mediate Communication) ในอีกลักษณะหนึ่ง โดยในการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์นั้นจะมีลักษณะปฏิสัมพันธ์ที่เป็นแบบไม่เปิดเผยตัว (Anonymous Learning) และแบบเปิดเผยตัว (Non-anonymous Learning) ได้ ซึ่งบางครั้งอาจก่อให้เกิดปัญหาในการสื่อสารที่มีบรรยากาศที่รุนแรง และไร้ความรับผิดชอบ เพราะผู้ส่งสารไม่จำเป็นต้องแสดงตัวตน (Anomymous) ที่แท้จริง (ใจทิพย์ ณ สงขลา, 2542)

4. การเรียนแบบเปิดเผยตัวและไม่เปิดเผยตัว

การเสนอชื่อแบบนิรนามที่ไม่เปิดเผยตัวมีการนำมาใช้ตั้งแต่ในยุคเริ่มต้นใช้อินเทอร์เน็ตในปี 1988 เดิมทีใช้ในในกลุ่มข่าวสารเฉพาะเพื่อการอภิปรายในเรื่องที่ไวต่อความรู้สึกซึ่งนับเป็นวิธีการสื่อสารปฐมภูมิ ต่อมาจึงมีการใช้อย่างแพร่หลายขึ้นไปพร้อมๆ กับความก้าวหน้าทางอินเทอร์เน็ต (Bynum, 1999)

ในปกติการเรียนทั่วไปผู้สอนและผู้เรียนต่างมีปฏิสัมพันธ์ในการเรียนซึ่งกันและกัน ในแบบไม่เปิดเผยตัว (Anonymous Learning) กับเปิดเผยตัว (Non-anonymous Learning) ทั้งนี้ ปัญหาที่พบบ่อยคือผู้เรียนบางคนไม่มีบทบาทในกิจกรรมการเรียนเนื่องจากความไม่กล้าหรือไม่แน่ใจว่าสิ่งที่แสดงออกไปจะได้รับการยอมรับ นักวิชาการ นักการศึกษาจึงพยายามหาวิธีที่จะแก้ปัญหานี้

ด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสในการเรียนรู้ การค้นคว้าจากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ รอบโลก ส่งเสริมผู้เรียนในการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ในการเรียนและฝึกส่งเสริมการคิดในสิ่งที่คิด ทำให้การศึกษาเปี่ยมด้วยพลัง ทำให้การศึกษาสู่ความสำเร็จ ทั้งนี้การคิดทบทวนนับเป็นลักษณะสำคัญซึ่งเป็นส่วนประกอบในโปรแกรมสร้างความสนใจ และผู้เรียนสามารถเสนอความคิดอย่างอิสระในการเรียนแบบ

เปิดเผยตัว ที่ปราศจากคำพูด ซึ่งในบริบทการเรียนการสอนบนเว็บนั้นให้โอกาสการเรียนรู้แบบเปิดเผยตัว (ไม่เปิดเผยตัว) ในการเรียนอย่างสมบูรณ์แบบ ที่ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องระบุชื่อจริง อายุ เพศ หรือเชื้อชาติ (Rice, 2002)

การเรียนการสอนบนเว็บเป็นบริบทหนึ่งที่เอื้อต่อการเรียนแบบไม่เปิดเผยตัวช่วยกระตุ้นความสนใจแก่ผู้ใช้เป็นส่วนมาก ข้อเท็จจริงนั้นบุคคลสามารถสนทนากับใครก็ได้ หรือใช้ชื่ออื่นที่ปรากฏบนหน้าจอ หรือเปิดเผยใหม่ทั้งหมดในหลายๆ ที่ก็ได้ (Overing, 2001) การเรียนแบบเปิดเผยตัวนับเป็นกลวิธีการเรียนหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น ทำให้ผู้เรียนรับรู้ในพลังความสามารถของตนที่สามารถแสดงออกมาได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเรียนการสอนบนเว็บ ด้วยคุณลักษณะของการเรียนการสอนบนเว็บที่ให้ความสะดวกแก่ผู้เรียนในการสนทนาผ่านเครือข่ายทั้งในกระดานสนทนา ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ ทั้งในเวลาเดียวกันและต่างเวลากัน การเรียนแบบเปิดเผยตัวและไม่เปิดเผยตัวนั้นเป็นองค์ประกอบหลักในการสนทนาผ่านห้องสนทนา ผู้เรียนสามารถพิจารณาตัดสินใจว่าจะแสดงตัวกับผู้อื่นหรือไม่ บางครั้งไม่เปิดเผยความจริงก็จะเปลี่ยนชื่อ เพศ อายุ สถานภาพ เป็นต้น ทั้งนี้ในการเรียนแบบเปิดเผยตัวยังทำให้เกิดความเท่าเทียมกัน ให้อิสระ รักษาความเป็นส่วนตัว หมดสิ่งขัดขวาง สร้างความบันเทิง เปลี่ยนพฤติกรรมที่ต่างไป (Parrish, 2001 cited in Bond 2001) และยังส่งเสริมการสร้างควมรับผิดชอบในการเรียนอีกด้วย (Bond, 2001)

ทั้งนี้ Barnes (1999) เห็นว่าการเรียนแบบไม่เปิดเผยตัว (anonymous learning) บางครั้งก็มีความเสี่ยงแม้จะมีความเท่าเทียมทางสิ่งแวดล้อมแต่ก็ไม่สามารถควบคุมผู้เรียน ซึ่งอาจเพิกเฉยไม่เสนองานหรือเข้ามาติดต่อดูรู้สึกว่าจะไม่จำเป็นต้องทำให้เสร็จ รู้สึกอิสระจากแรงกดดันจากเพื่อน ซึ่งการเรียนแบบไม่เปิดเผยตัวช่วยรักษาความเป็นส่วนตัวของบุคคล ในการแสดงความคิดในเรื่องที่กระทบความรู้สึก เช่น เรื่องโรคเอดส์ การทำแท้ง เกย์ เป็นต้น ทั้งนี้อยู่ที่ความรับผิดชอบ การไว้วางใจ

Holm (1998) ได้ทำการทดลองใช้การสอบแบบ Anonymous Quizzes โดยให้ผู้เรียนอ่านคำถาม หาคำตอบ ด้วยการเปิดอภิปรายค้นหาคำตอบแล้วสรุปคำตอบซึ่งกระบวนการอภิปรายนี้ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ ทำให้ผู้เรียนเรียนเนื้อหาจากกลุ่ม มีประโยชน์ในด้านลดข้อจำกัดด้านเวลา ทั้งยังเป็นการเรียนที่มีความหมายมากกว่าการเรียนจากการบรรยาย ซึ่ง Marcus (2000) เป็นอีกผู้หนึ่งที่ใช้วิธี Lecture Anonymous และการเรียนรู้ด้วยความร่วมมือ โดยให้ผู้เรียนอ่านความรู้พื้นฐานสำหรับการบรรยายและอภิปรายในชั้นเรียน วิธีนี้ช่วยส่งเสริมความสามารถในการอ่านของผู้เรียน ข้อมูลจากการอ่าน ผู้เรียนได้นำมาใช้ในการสนทนา การเขียน และการคิดอย่างมี

วิจารณ์ญาณ และ Zhao (1998) ศึกษาผลการเรียนแบบเปิดเผยตัวกับการเรียนแบบร่วมมือของนักศึกษาในสื่อคอมพิวเตอร์ โดยศึกษาอย่างเป็นระบบสองการศึกษา ทั้งผลที่ตามมาทางด้านจิตวิทยาและพฤติกรรม ในฐานะเป็นวิธีที่ยกระดับธรรมชาติของการวิพากษ์จากเพื่อนวิจารณ์ แต่ละการศึกษากลุ่มตัวอย่างได้รับการวิจารณ์จากการบันทึกทั้งหมดจากเพื่อนในเงื่อนไขการเรียนแบบเปิดเผยตัวกับไม่เปิดเผยตัว ในเงื่อนไขการเรียนแบบเปิดเผยตัว และแบบไม่เปิดเผยตัว ผู้วิจารณ์ทั้งสองและผู้เรียน ได้รับการโยกย้าย เพื่อผู้วิจารณ์จะได้ไม่ทราบว่าใครเขียน เขาได้วิจารณ์ ทบทวนอย่างไม่แสดงตัว ในการเรียนแบบไม่เปิดเผยตัวนั้น ผู้วิจารณ์จะไม่ทราบว่าใครเขียน จากนั้นจะบันทึกสิ่งที่เขาวิจารณ์ และส่งกลับไปยังผู้เขียนให้รับทราบ จากการศึกษาทั้งสองกลุ่มตัวอย่างพบว่าการเรียนแบบไม่เปิดเผยตัวเป็นดาบสองคมในการเรียนแบบร่วมมือ อย่างไรก็ตามผู้วิจารณ์กล่าวว่าการเรียนแบบไม่เปิดเผยตัวได้รับการพิจารณาว่าเป็นประโยชน์ที่มีผลผลิตมากกว่าแบบเปิดเผยตัว

Chester and Gwynne (1998) ศึกษาการสอนทางออนไลน์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยความร่วมมือกันผ่านการเรียนรู้แบบไม่เปิดเผยตัว เพื่อตรวจสอบสิ่งที่เกิดในชุมชนการเรียนรู้ทางออนไลน์ และระดับการมีส่วนร่วมในการเรียนของผู้เรียน ทั้งยังช่วยสำรวจความสามารถของการสื่อสารผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ในบริบทการเรียนรู้ด้วยความร่วมมือ ซึ่งให้ผู้เรียนมีความเป็นส่วนตัวมากด้วยการให้ใช้สมญานามในการสนทนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักศึกษาจำนวน 20 คน เป็นชาย 15 คน หญิง 5 คน ซึ่งเป็นชาวเอเชียคิดเป็นร้อยละ 20 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาทั้งหมดเกิดในออนไลน์ เพื่อที่จะเปิดเผยความสับสน พอใจ โดยไม่ให้มีการติดต่อวิธีอื่น นักศึกษาลงทะเบียนและเขียนบันทึกรายสัปดาห์ อภิปรายประเด็นหลักกับเพื่อนในการประชุม ทั้งแบบเวลาเดียวกันและต่างเวลากัน สื่อสารด้วยตัวหนังสือในปฏิสัมพันธ์แบบต่างเวลากันที่ให้การวิเคราะห์ ทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพ นับปริมาณในการวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งจดหมายส่วนตัวทาง e-mail และการสนทนาในห้องสนทนาจะไม่มีกรบันทึก ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนพอใจการเรียนแบบเปิดเผยตัวโดยใช้ชื่อปลอม ให้ความมั่นใจในการมีส่วนร่วมในการอภิปรายกับเพื่อนมากกว่าการเผชิญหน้าในชั้นเรียน ด้วยไม่มีแรงกดดัน ความง่ายไม่เป็นทางการในการเรียน การเรียนข้ามวัฒนธรรมเกิดขึ้นทางออนไลน์และดีขึ้นในชีวิตจริง นักศึกษาส่วนใหญ่ชอบและมีความรู้สึกที่ดีในการเรียนแบบนี้ การเรียนนี้ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีปฏิริยาโต้ตอบและการคิดไตร่ตรองซ้ำๆ มากกว่าการเรียนแบบเผชิญหน้าในชั้นเรียน

5. ทฤษฎีบุคลิกภาพ

ในการทำกิจกรรมผ่านกระดานสนทนาซึ่งมีรูปแบบคล้ายกับการเรียนแบบอภิปรายหรือสัมมนา ลักษณะบุคลิกภาพของผู้เรียนถือได้ว่ามีความสำคัญอีกประการหนึ่ง เพราะในการเรียนโดยใช้การอภิปรายทั่วไปนั้นจะมีผู้เรียนทั้งที่กล้า และไม่กล้าแสดงออกทางความคิดเห็น โดยสะท้อนออกมาทางบุคลิกภาพ ซึ่งลักษณะบุคลิกภาพที่เกี่ยวข้องกับการเรียนด้วยวิธีดังกล่าวมากที่สุด คือ บุคลิกภาพแบบแสดงตัว และบุคลิกภาพแบบเก็บตัว (Harasim, 1990)

5.1 ความหมายของบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพ (Personality) เป็นคำที่มีการใช้กันอย่างกว้างขวางการให้ความหมายก็เป็นไปตามความเข้าใจและการนำไปใช้ของแต่ละคน คำว่า บุคลิกภาพ หรือภาษาอังกฤษใช้คำว่า Personality มาจากคำว่า persona ในภาษาละติน หมายถึง หน้ากากที่ตัวละครใช้ในการแสดง สื่อความหมายให้ผู้ชมเข้าใจได้ง่ายขึ้นว่าตัวละครตัวนั้นแสดงเป็นตัวอะไรและกำลังแสดงสิ่งใดออกมาทำให้ผู้ชมสามารถคาดการณ์การกระทำของเขาได้ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือเป็น โฉมหน้าที่บุคคลแสดงออกสู่สาธารณชน

Allport (1961) ให้ความหมายว่า บุคลิกภาพ หมายถึง การจัดการที่เป็นกลไก (dynamic organization) ในตัวบุคคลอันประกอบด้วยระบบของกายและจิต ซึ่งเป็นตัวกำหนดลักษณะพฤติกรรมและแนวความคิดของบุคคล

Hiligard (1965) ให้ความหมายว่า บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะโดยรวมทั้งภายนอกและภายในของบุคคลแต่ละคนในการตอบสนองต่อสิ่งเร้า ทั้งที่แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมและที่เป็นความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อสิ่งต่างๆ

Eysenck (cite in Pervin, 1980:239) บุคลิกภาพ หมายถึง การกระทำทั้งหมดหรือแบบของพฤติกรรมทั้งหมดของอินทรีย์ ที่ได้รับมาจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นผลของปฏิกริยาร่วมระหว่างส่วนสำคัญ 4 ส่วน คือ ความคิด ลักษณะนิสัย อารมณ์ความรู้สึก และองค์ประกอบด้านร่างกาย โดยพิจารณาได้สองมิติ คือ มิติแรกเป็นด้านการแสดงตัวและเก็บตัว ซึ่งประกอบด้วยลักษณะย่อยๆ ได้แก่ การมีส่วนร่วมมือ-ไม่ร่วมมือ เข้าสังคม-แยกตัว เข้าใกล้-ถอยหนี กระตือรือร้น-เฉื่อยชา มิติที่สองเป็นลักษณะทางด้านอารมณ์ ได้แก่ เป็นคนเข้มแข็ง-อ่อนแอ มั่นคง-ไม่มั่นคง ลักษณะการแสดงออกทางอารมณ์ เช่น ความวิตกกังวล ฯลฯ

โสภา ซปีลมันน์ (2536) บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะหรือเอกลักษณ์ประจำตัวของแต่ละบุคคลซึ่งมีผลต่อบุคคลนั้นในด้านการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและต่อการแสดงพฤติกรรม

สุรางค์ โค้วตระกูล (2541 : 31) ความหมายหรือคำจำกัดความของคำว่า “บุคลิกภาพ” ที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในหมู่นักจิตวิทยา คือ คุณลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคลแสดงออกโดยพฤติกรรมที่บุคคลนั้นมีต่อสิ่งแวดล้อมที่ตนกำลังเผชิญอยู่และพฤติกรรมนี้จะคงเส้นคงวาพอสมควร

เกษมศักดิ์ ภูมิศรีแก้ว และไพบูลย์ เทวรักษ์ (2542 : 4) บุคลิกภาพ หมายถึง แบบแผนของร่างกายกับจิตใจที่กำหนดทิศทางของพฤติกรรมในการรับรู้และตอบสนองในแนวนั้นๆ

จากการให้ความหมายข้างต้น รวมความโดยสรุปได้ว่า บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัว หรือเอกลักษณ์ประจำตัวของแต่ละบุคคล ในด้านต่างๆ ทั้งส่วนภายนอกที่มองเห็น และภายในที่มองเห็นได้ยาก รวมกันแล้วทำให้บุคคลนั้นแตกต่างกับบุคคลอื่น และเชื่อว่า บุคลิกภาพของบุคคลเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (พันธุกรรม) กับสิ่งแวดล้อม ที่มีอิทธิพลต่อเขา

5.2 ทฤษฎีบุคลิกภาพ

การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทาง ทฤษฎีเกี่ยวกับบุคลิกภาพของนักจิตวิทยา เป็นการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับโครงสร้างของบุคลิกภาพ และกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพ แล้วศึกษาหาข้อสรุปอย่างมีเหตุผล นักจิตวิทยาได้ทำการศึกษาและตั้งทฤษฎีเกี่ยวกับบุคลิกภาพมากมายหลายทฤษฎี เพื่อต้องการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ โดยอธิบายโครงสร้างและกระบวนการอันคงที่ถาวรที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรม และพยายามชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาสภาวะทางจิตของมนุษย์มีกระบวนการอย่างไร ซึ่งในการตั้งทฤษฎีบุคลิกภาพนั้นปัญหาสำคัญที่นักจิตวิทยาบุคลิกภาพนำมาพิจารณาต่างมีรายละเอียดแตกต่างกันออกไป เช่น ปัญหาเรื่องจิตส่วนลึก และจิตไร้สำนึก ปัญหาเรื่องความคงที่พฤติกรรม ปัญหาเรื่องการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ และปัญหาพื้นฐานโครงสร้างบุคลิกภาพ แต่สิ่งที่นักจิตวิทยาบุคลิกภาพยอมรับด้วยกันคือ โครงสร้างบุคลิกภาพที่เป็นหลักการพื้นฐานดังนี้ (นิภา นิธยาน, 2520)

1. หลักการเกี่ยวกับพลังที่ทำหน้าที่แรงจูงใจ การแสดงพฤติกรรมของมนุษย์จะมากหรือน้อยย่อมเกิดจากแรงจูงใจ (Motivation) เป็นตัวกระตุ้น ทฤษฎีบุคลิกภาพ ทุกทฤษฎีจะกล่าวถึงตัวการให้เกิดแรงจูงใจซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมมนุษย์

2. หลักการเกี่ยวกับพลัง ที่ทำหน้าที่ควบคุมแรงจูงใจ คือ พลังในการทำหน้าที่ควบคุมการแสดงออกของพฤติกรรม เป็นกลไกควบคุมวิถีทางที่จะไปสู่เป้าหมายของพฤติกรรมตามกาลเวลาที่เหมาะสมด้วย เพราะถ้าปราศจากหลักการข้อนี้แล้วสังคมโลกนี้จะเดือดร้อนวุ่นวาย เพราะหากบางคน กระทำสิ่งที่ตนปรารถนาตามที่แรงกระตุ้นของอารมณ์ จนก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเอง และสังคมได้

3. หลักการเกี่ยวกับการผสมผสานหน้าที่ของพลังเข้าเป็นระบบเดียวกัน ที่กล่าวว่า บุคลิกภาพเป็นหน่วยผสมผสานที่ทรงพลังของระบบทางกาย และทางจิตภายใน ตัวบุคคลซึ่งกำหนดลักษณะการปรับตัวเป็นแบบฉบับเฉพาะของบุคคลนั้นต่อสิ่งแวดล้อมของเขา หมายถึงการผสมผสานระบบต่างๆ ที่สลับซับซ้อนทางจิตใจ และร่างกายของมนุษย์เข้าเป็นระบบอันหนึ่งอันเดียวกัน

จากหลักการ 3 ประการดังกล่าว ทำให้เกิดแนวคิด และทฤษฎีบุคลิกภาพที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งนักจิตวิทยาได้ตั้งทฤษฎีตามแนวคิดของตน และได้อธิบายถึงบุคลิกภาพตามแนวคิดของตนเองไว้มากมาย แต่การอธิบายลักษณะบุคลิกภาพต่างๆ ก็ยังคงอธิบายในลักษณะกว้างๆ ในระยะต่อมามีนักจิตวิทยาในกลุ่มจิตวิเคราะห์ที่สนใจบุคลิกภาพที่มุ่งศึกษา ลักษณะพฤติกรรมในวงแคบเข้ามา คือทฤษฎีบุคลิกภาพแบบเก็บตัว-แสดงตัว ซึ่งสอดคล้องความต้องการศึกษาวิจัยของผู้วิจัยในครั้งนี้

ทฤษฎีจิตวิทยาวิเคราะห์ของ Jung (Jung's Analytic Theory)

คาร์ล จี. Jung (Carl G. Jung) เป็นนักจิตแพทย์ชาวสวิสเซอร์แลนด์ เป็นจิตแพทย์ที่สนใจศึกษาค้นคว้าตามแนวคิดของฟรอยด์ แต่ Jung ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของฟรอยด์ที่ว่า การพัฒนาบุคลิกภาพ เป็นผลมาจากแรงขับสัญชาตญาณทางเพศ เขาจึง ตั้งทฤษฎีใหม่เรียกว่า จิตวิทยาวิเคราะห์ อย่างไรก็ตาม Jung เห็นด้วยกับฟรอยด์ในเรื่องอิทธิพลของจิตใต้สำนึก แต่ Jung มีความคิดว่านอกจากประสบการณ์ในอดีตที่เขาเก็บกดไว้ในจิตใต้สำนึกระดับบน ยังมีส่วนที่สะสมสืบทอดมาจากบรรพบุรุษในจิตใต้สำนึกระดับลึกอีกด้วย บุคลิกภาพของคนเราเกิดจากการหล่อหลอมผสมผสานกันระหว่างระบบของลักษณะต่างๆ

บุคลิกภาพแบบเก็บตัว และแบบแสดงตัวเป็นแบบของบุคลิกภาพของ Jung ที่ได้กล่าวไว้ว่าทัศนคติโดยทั่วไปของคนเรามีอยู่ 2 อย่างคือ หันเข้าหาตัวเอง (Introvert) ได้แก่บุคคลที่สนใจเรื่องภายในของตน และหันออกจากตัวเอง (Extrovert) ได้แก่บุคคลที่สนใจโลกภายนอก

ซึ่ง Jung ได้แบ่งลักษณะของบุคคลเป็น 2 แบบ คือ แบบเก็บตัว (Introversion) และพวกแสดงตัว (Extraversion) บุคคลที่มีบุคลิกภาพประเภทเก็บตัว เป็นพวกที่ ชอบคิด ชอบฝัน มีแนวคิดทางด้านตั้งคำถาม และมีแนวคิดสร้างสรรค์เชิงทฤษฎี สิ่งต่างๆ ที่รับรู้ทางประสาทสัมผัสเป็นแต่เพียงส่วนประกอบในการสร้างทฤษฎี ชอบแสดงความคิดแบบนามธรรม (Abstract Thinking) แนวคิดของบุคคลพวกนี้มียึดถือเอาสิ่งต่างๆ ที่อยู่ภายนอกเป็นหลักสำคัญแต่เกี่ยวข้องกับความจริงอันเกิดขึ้นภายใน Jung ตั้งสมมติฐานว่า การกระทำต่างๆ ของบุคคลที่มีบุคลิกภาพประเภทเก็บตัว จะไม่ขึ้นกับสภาพการณ์ภายนอกใดๆ ที่เกี่ยวข้อง

ส่วนพวกที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัว มีลักษณะแนวคิดโดยยึดถือเอาความจริงภายนอก หรือ สิ่งแวดล้อมเป็นหลัก แนวความคิดจะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพราะต้องขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมต่างๆ สิ่งแวดล้อมมีผลต่อการกำหนดค่านิยมของบุคคลประเภทนี้ สิ่งที่ใช้เป็นหลักในการคิดคือสิ่งที่เกิดจากการรับรู้โดยประสาทสัมผัสทั้งหลาย ในเรื่องการสนใจสิ่งที่เป็นเงื่อนไขในการสนใจของบุคคลที่มีบุคลิกภาพประเภทนี้คือ วัตถุ สิ่งต่างๆ จากภายนอก Jung ได้ตั้งสมมติฐานว่า การกระทำทั้งหลายของบุคคลที่มีบุคลิกภาพประเภทแสดงตัวมีสภาพแวดล้อมต่างๆ หรือโลกภายนอกเป็นตัวกำหนด

อัครศักดิ์ หมื่นจักร์ และวัชรวิทย์ ทรัพย์มี, 2532 อ้างถึงใน รวิวรงค์ ศรีทองรุ่ง, 2540 ได้กล่าวถึงการแบ่งประเภทของบุคลิกภาพของ Jung (Carl G. Jung) ว่ามี 2 ประเภท ได้แก่

1. บุคลิกภาพประเภทชอบแสดงตน หรือชอบเด่น (Extrovert personality) คือ บุคลิกที่ชอบแสดงตัว มีลักษณะเด่นคือชอบสังคม มีความเชื่อมั่นพื้นฐานของความจริง ปรับตัวได้ตามสถานการณ์ที่เหมาะสม เป็นคนเปิดเผยไม่เก็บตัว เมื่อประสบปัญหาที่กล้าที่จะเผชิญหน้าและสู้กับปัญหานั้นๆ เป็นพวกที่สนใจทั้งตนเองและผู้อื่นด้วย จึงทำให้เป็นคนใจกว้าง รักพวกพ้อง ชอบมีเพื่อนมากๆ ชอบสังคม เป็นคนยืดหยุ่น

2. บุคลิกภาพประเภทเก็บตัว (Introvert personality) ลักษณะที่เห็นเด่นชัดคือเชื่อตนเอง และทุกอย่างที่กระทำมักขึ้นอยู่กับตนเองเป็นใหญ่ สนใจเฉพาะตนเอง ผูกผันสิ่งต่างๆ ในชีวิตกับตนเองมากกว่าที่จะผูกพันกับสังคม ไม่ชอบยุ่งสิ่งกับใคร เก็บตัว ชอบอยู่คนเดียว ผู้เผชิญปัญหาจะแยกตัวออกไปจากสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดปัญหา

Jung (1959) กล่าวว่าบุคลิกภาพของบุคคลได้รับอิทธิพลมาจากจุดมุ่งหมายในชีวิตของตน ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ และจุดมุ่งหมายในอนาคต บุคคลจะพัฒนาจุดมุ่งหมายในชีวิตของเขาให้เต็มศักยภาพ และพัฒนาไปถึงการรู้จักตนเองอย่างแท้จริง Jung ได้สรุปว่าบุคลิกภาพประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยๆ ดังนี้

1. อีโก้ (Ego) เป็นจิตสำนึก ที่ประกอบด้วยความรู้สึกในการรับรู้ ความเข้าใจ ความคิดและความรู้สึก
2. เพอร์ซันนอล อันคอนเชียส (Personal Unconscious) ประกอบด้วยประสบการณ์ที่เคยอยู่ในจิตสำนึกมาก่อน แต่ถูกเก็บกด ยับยั้ง ลืมหรือถูกเพิกเฉย นอกจากนี้ใน ส่วนเพอร์ซันนอล อันคอนเชียส ยังประกอบด้วยปม (Complex) ซึ่งเป็นระบบที่ประกอบด้วยความรู้สึกนึกคิดต่างๆ ร่วมกันเป็นกลุ่มของความจำ การรับรู้ และเป็นศูนย์กลางซึ่งมีการกระทำเหมือนแม่เหล็กดึงดูดกลุ่มของประสบการณ์ต่างๆ ประสบการณ์เหล่านี้ถูกดึงดูดเข้ามาเป็นปมโดยไม่รู้ตัว แต่อาจเปลี่ยนแปลงเป็นจิตใต้สำนึกได้ในเวลา และสถานการณ์ที่เหมาะสม
3. คอนเลคทีฟ อันคอนเชียส (Collective Unconscious) เป็นเสมือนที่รวบรวมและสะสมความจำที่ซ่อนอยู่ภายใน และสืบต่อมาเป็นมรดกจากบรรพบุรุษในอดีต นอกจากนี้ยังประกอบด้วยอาร์คีไทป์ (Archetypes) เป็นความคิดที่ประกอบด้วยอารมณ์เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งความคิดนี้มาจากจินตนาการ หรือการมองว่าเป็นการตอบสนองร่วมกันในการดำเนินชีวิตตามปกติในสถานการณ์ที่รู้ตัว
4. หน้ากาก (Persona) เป็นหัวข้อที่บุคคลสร้างไว้เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม ประเพณี และ Archetypes ภายในของบุคคล
5. ลักษณะความเป็นหญิงในเพศชาย และลักษณะความเป็นชายในเพศหญิง (Anima and Animus) บุคคลทุกคนจะมีส่วนประกอบนี้อยู่ภายใน โดยที่คนเราจะมีลักษณะของความเป็นชายและหญิงรวมกัน
6. เงา (Shadow) ประกอบด้วยสัญชาตญาณของสัตว์ที่มีมาแต่กำเนิด วิวัฒนาการจากรูปแบบของชีวิตที่ต่ำกว่า
7. ตน (Self) เป็น Archetypes หนึ่งในสี่แสวงหาความเป็นเอกภาพของมนุษย์ซึ่งแสดงออกมาโดยผ่านสัญลักษณ์
8. เจตคติ (Attitudes) แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ ลักษณะแสดงตัว (Extraversion) และลักษณะเก็บตัว (Introversion)
 - 8.1 ลักษณะแสดงตัว (Extraversion) เป็นลักษณะของบุคคลที่สนใจโลกภายนอก สนใจในรูปธรรมมากกว่านามธรรม ชอบออกสังคม นิสัยเปิดเผย รู้จักผ่อนปรนปรับตัวในสถานการณ์ต่างๆ ได้ง่าย มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ไม่จริงจังกับความรู้สึกผิดหวัง

8.2 ลักษณะเก็บตัว (Introversion) เป็นลักษณะบุคคลที่สนใจโลกของตนเอง บุคคลประเภทนี้จะมีลักษณะตรงกันข้ามกับลักษณะแสดงตัวคือ เป็นคนไม่กล้าตัดสินใจ ไม่ชอบสมาคม หลบหน้าผู้อื่น สงบเสงี่ยม ละเอียดถี่ถ้วน ปกป้องตนเอง ไม่มีความไว้วางใจผู้อื่น และมองผู้อื่นด้วยความพินิจพิเคราะห์

บุคคลจะไม่มีลักษณะใดลักษณะหนึ่งอย่างแท้จริง เพราะโดยธรรมชาติ บุคคลจะมีลักษณะ 2 ลักษณะอยู่ในตนเอง และเกิดความแปรผันซึ่งกันและกัน เช่นลักษณะแสดงตัวเป็นลักษณะเด่น ลักษณะนี้จะเข้ามาอยู่ในจิตสำนึก ในขณะที่ลักษณะเก็บตัวจะด้อยและอยู่ในจิตไร้สำนึก แต่ถ้าลักษณะแสดงตัวเกิดขัดแย้งขึ้นมาเมื่อใดลักษณะเก็บตัวจะขยายเพิ่มขึ้นกลายเป็นลักษณะเด่นและเข้ามาอยู่ในจิตสำนึกแทน

ลักษณะแสดงตัว และเก็บตัวมีทั้งส่วนดีและส่วนเสีย โดยที่ลักษณะเก็บตัวมีส่วนดีคือ ทำให้บุคคลได้สร้างสรรค์ และผลิตสิ่งที่มีประโยชน์ แต่ในทำนองเดียวกันก็มีส่วนเสียคือ ทำให้บุคคลหมกหมุ่นกับตัวเองมากเกินไป เคร้าซึม ไม่มีความแน่ใจที่จะตัดสินใจ ซึ่งอาจทำให้เกิดผลเสียได้ ส่วนลักษณะแสดงตัวมีส่วนดีคือ ทำให้บุคคลกล้าตัดสินใจ แต่อาจเป็นผลเสียได้ถ้าใช้มากเกินไปโดยปราศจากการวิเคราะห์หรือพิจารณา

9. การทำหน้าที่ (Function) เป็นการทำหน้าที่ทางด้านจิตวิทยา 4 ประการของบุคลิกภาพ คือ ด้านความคิด (Thinking) ด้านความรู้สึก (Feeling) ด้านการสัมผัส (Sensing) และด้านการหยั่งรู้ (Intuiting) ปกติบุคคลจะใช้หน้าที่ทางจิตวิทยาด้านใดด้านหนึ่งเด่นกว่าอีก 3 ด้าน การทำหน้าที่ ทั้ง 4 ประการถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญของบุคลิกภาพ

Jung (1875 – 1961) อ้างถึงใน ญาณิ จันตศาสตร์พงศ (2536) ได้แบ่งบุคลิกภาพตามลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกเป็น 2 แบบคือ

1. บุคลิกภาพแบบเก็บตัว (Introvert) เป็นบุคคลประเภทชอบอยู่โดยเดี่ยว ชอบแยกตัวออกจากสังคม ชอบทำงานคนเดียว ใช้ความคิดของตัวเองเป็นหลักในการสำรวจตัวเอง ควบคุมตัวเอง สนใจเฉพาะเรื่องของตน ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง เปลี่ยนแปลงยาก ชอบทำอะไรตามกฎระเบียบ มีความเชื่อมั่น มีความรอบคอบ สุขุม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ชอบทำงานเงียบๆ เพียงคนเดียว ไม่ชอบปรึกษาหารือ ไม่ชอบทำงานเป็นหมู่เป็นพวก แต่มักทำงานได้ดีเป็นพิเศษมีโครงการและแผนงานละเอียด แต่ถ้ามีการผิดพลาดจะโทษโชคชะตาตัวเองจนถึงดินฟ้า อากาศ

1.2 มีความวิตกกังวล กระทั่งเรื่องไม่เป็นเรื่อง บางเรื่องไม่น่าวิตกทุกขร้อนก็วิตก เช่น กลัวคนจะนินทา กลัวคนไม่เห็นด้วย กลัวว่าจะไม่สำเร็จ

1.3 ชอบสนใจข่าวลือต่างๆ

1.4 ชอบวิพากษ์วิจารณ์คนอื่น แต่ไม่ยอมนึกคิดตรึกตรองว่างานที่ตัวเองทำว่าดี เลว ถูก ผิด อย่างไร

1.5 ชอบเขียนมากกว่าพูด เพราะการเขียนมีเวลาคิดไตร่ตรองได้ และไม่เผชิญหน้ากับคนส่วนมาก

1.6 ชอบนั่งเฉยๆ นั่งนึกคิดคนเดียว

1.7 ชอบคำขมขื่น ชอบคำชมเชย

1.8 ถือตนเองเป็นจุดศูนย์กลาง คนอื่นเป็นเพียงส่วนประกอบ

2. บุคลิกภาพแบบแสดงตัว (Extrovert) เป็นบุคคลที่ชอบแสดงตัว ชอบสังคม ชอบการเปลี่ยนแปลง พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ใหม่อยู่เสมอ ชอบเผชิญหน้ากับปัญหา ทำอะไรโดยไม่วางแผนล่วงหน้า สนใจและตื่นตัวกับสิ่งแวดล้อม ปรับตัวได้ดีในสถานการณ์ใหม่ มีความเชื่ออยู่บนรากฐานของความจริง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ถือคนส่วนใหญ่ในสังคมเป็นศูนย์กลาง ไม่ถือตัวเองเป็นหลัก ไม่ทำอะไรตามใจตัวเอง

2.2 ชอบทำงานเป็นหมู่เป็นพวก เป็นนักประชาธิปไตย ไม่ขัดแย้งกับมติที่ประชุม

2.3 คิดและทำตามหลักความจริงตามข้อมูลต่างๆ ที่ได้มา ทำตามแบบแผนที่เขาทำกัน ไม่ชอบฝ่าฝืนระเบียบ

2.4 ไม่สนใจตัวเองมากนัก

2.5 เป็นคนทันสมัยพร้อมที่จะเปลี่ยนนิสัยให้เป็นไปตามความเหมาะสมหรือตามสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ ไม่ยึดมั่นในอุดมการณ์เก่าๆ เข้ากับสังคมเปลี่ยนแปลงได้โดยไม่มี ความอึดอัดใจ

2.6 มีอารมณ์ดีสนุกสนานร่าเริง ไม่เครียดกับการใช้ความคิด ไม่โกรธ ไม่เกลียด ไม่รักใคร่ง่ายๆ ปรารถนาเรียวก คล่องแคล่ว

2.7 ทำอะไรเอาจริงเอาจัง ทุ่มเทกำลังลงไปทุกอย่าง ถ้าไม่สำเร็จก็ไม่เอะอะ โวยวาย โทษตัวเองหรือโทษใครๆ

2.8 ไม่ชอบคิดถึงอดีต ไม่ครุ่นคิดเรื่องที่ล่วงไปแล้ว

5.3 แบบทดสอบบุคลิกภาพ MPI (The Maudsley Personality Inventory)

แบบทดสอบ MPI ถูกพัฒนาขึ้นจากทฤษฎีของ Jung ในปี 1958 ซึ่งแบ่งบุคลิกภาพเป็นแบบแสดงตัว และแบบเก็บตัว จึงมีการสร้างแบบทดสอบขึ้นเพื่อวัดบุคลิกภาพดังกล่าว แต่ยังคงขาดวิธีสร้างและวิธีวิเคราะห์อย่างถูกต้อง ต่อมา Guildford ได้สร้างแบบทดสอบ

โดยใช้วิธีการทางสถิติเข้าช่วย แต่แบบทดสอบแต่ละสเกลยังไม่เป็นอิสระจากกันซึ่ง Eysenck นักทฤษฎีบุคลิกภาพคนหนึ่ง กล่าวว่าแบบทดสอบแต่ละสเกลต้องเป็นอิสระต่อกัน จึงสร้างแบบทดสอบเพื่อวัดบุคลิกภาพพื้นฐานขึ้นเพื่อใช้วัดลักษณะบุคลิกภาพพื้นฐานตามทฤษฎีของ Eysenck โดยเรียกชื่อว่า The Maudsley Personality Inventory ซึ่งเป็นแบบทดสอบแบบ Objective Test โดยมีลักษณะดังนี้ (Eysenck, 1970 อ้างถึงใน ศิริรัตน์ ศรีสอาด, 2542 : 31)

- 1) จำนวนคำถามน้อย
- 2) ใช้วัดบุคลิกภาพด้านพื้นฐานทางอารมณ์ และการแสดงออกโดยไม่เกี่ยวข้องกับระดับสติปัญญา
- 3) สะดวกต่อการนำไปใช้ เนื่องจากมีคำอธิบายชัดเจน มีเกณฑ์การให้คะแนนการแปลผล ที่ชัดเจนไม่ยุ่งยาก
- 4) ใช้เวลาน้อย
- 5) มีค่าความเที่ยงสูง
- 6) แต่ละสเกลมีอิสระต่อกัน
- 7) ไม่ค่าความแตกต่างในเรื่อง เพศ ภาษา วัฒนธรรม และสติปัญญา เมื่อนำมาใช้

8) มีค่าสหสัมพันธ์สูงกว่าแบบทดสอบมาตรฐานอื่นที่วัดในลักษณะเดียวกัน

แบบทดสอบบุคลิกภาพ MPI สามารถนำไปใช้ทดสอบ วิจัย และใช้ทางคลินิกได้อย่างกว้างขวาง (Eysenck อ้างถึงใน ธัญธร ตั้งชีวินศิริกุล, 2539 : 39) คือ

- 1) ใช้ในทางแนะแนวการศึกษา และการให้คำปรึกษา
- 2) ใช้ในการวินิจฉัยทางคลินิก
- 3) ใช้ในการวิจัย
- 4) ใช้ในการวิจัยตลาด
- 5) ใช้ในการคัดเลือก และปรึกษาเลือกอาชีพ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบทดสอบวัดบุคลิกภาพ The Maudsley Personality Inventory ฉบับภาษาไทย แปลและเรียบเรียงโดยเกษมศักดิ์ ภูมิศรีแก้ว และ Harry Gardiner เมื่อ พ.ศ.2510 แบบทดสอบ MPI ประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 48 ข้อ ซึ่งแบ่งเป็นคำถามที่ประเมินบุคลิกภาพ 2 แบบ คือ Extraversion-Introversion (E) และ Neuroticism-Stability (N) อย่างละ 24 ข้อ อาจใช้ทดสอบได้ทั้งรายบุคคล และทดสอบหมู่ ไม่มีการจำกัดเวลาในการทดสอบ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบเฉพาะที่ใช้วัดบุคลิกภาพด้านแสดงตัว

และเก็บตัว (Extraversion-Introversion Scale) มาใช้เพียงด้านเดียวเท่านั้น รวมข้อคำถามที่ใช้ 24 ข้อ

ค่าความตรง (Validity) ค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบทดสอบ MPI มีดังนี้

ค่าความตรง

Bendig (1960 อ้างถึงใน วณิช สุธาร์ตน์, 2518 : 77) ได้ค่าความตรงของแบบทดสอบ โดยใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) พบว่าค่า Factor Loading ของสเกลวัดบุคลิกภาพด้านเก็บตัว-แสดงตัว มีค่าความตรงระหว่าง .64-.78

Cattell (1954 อ้างถึงใน อุไร สิงห์โต, 2522 : 22) ได้หาค่าความตรงตามสภาพ (Concurrent Validity) โดยการนำไปหาความสัมพันธ์กับแบบทดสอบชนิดอื่น ปรากฏผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าสหสัมพันธ์ระหว่างแบบทดสอบ MPI (Extraversion-Introversion Scale) กับแบบทดสอบชนิดอื่น

Scale	Sample Size	Extraversion Scale
Heron, Introversion	134	.80
Cattell, CPF, Form A	134	.65
Cattell, CPF, Form A	134	.67

**p<.01

ค่าความเที่ยง

Bartholomew and Marley (1959 อ้างถึงใน อุไร สิงห์โต, 2522 : 23) หาค่าความเที่ยงด้วยวิธีทดสอบซ้ำ (Test-Retest) พบว่า ค่าความเที่ยงมีค่ามากกว่า .70

Knowles (1959 อ้างถึงใน อุไร สิงห์โต, 2522 : 23) หาค่าความเที่ยงด้วยวิธีทดสอบซ้ำเช่นเดียวกัน ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ .77

Bendig (1959 อ้างถึงใน วณิช สุธาร์ตน์, 2518 : 78) หาค่าความเที่ยงของแบบทดสอบ MPI โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวนต่างๆ กัน พบว่าในสเกลวัดบุคลิกภาพด้านเก็บตัว-แสดงตัว ถ้าใช้วิธี Kuder-Richardson Reliability หรือวิธีแบ่งครึ่งข้อสอบ (Split-Half Reliability) ได้ค่าความเที่ยงอยู่ในระหว่าง .75-.85

วณิช สุธาร์ตน์ (2518 : 78) หาค่าความเที่ยงของแบบทดสอบ MPI ด้วยวิธีแบ่งครึ่งข้อสอบ (Split-Half Reliability) ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ .851

อุไร สิงห์โต (2522 : 23) ได้หาค่าความเที่ยงของแบบสอบ MPI โดยวิธีแบ่งครึ่งข้อทดสอบ (Split-Half Reliability) ได้ค่าเที่ยงเท่ากับ .85

ศิริรัตน์ ศรีสอาด (2542 : 44) ที่หาค่าความเที่ยงโดยวิธี Kuder-Richardson Reliability ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ .74

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพแบบเก็บตัว-แสดงตัว

อุไร สิงห์โต (2522) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแบบเก็บตัว และแบบแสดงตัว กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 160 คน โดยใช้แบบทดสอบ MPI และมาตรฐานค่าจากอาจารย์ผู้สอน เพื่อใช้จำแนกนักเรียนออกเป็นกลุ่มตัวอย่างบุคลิกภาพแบบเก็บตัว และแบบแสดงตัว ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัวมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันกับนักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งนักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัวมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัว

ผกาทิพย์ ศุขวัฒน์ (2529) ได้ศึกษาผลของบุคลิกภาพกับเพศต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเรื่อง คำนำหน้านามจากคอมพิวเตอร์ช่วยสอน โดยใช้แบบสำรวจบุคลิกภาพของ ชูศักดิ์ ชัมภลลิขิต แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัว และกลุ่มบุคลิกภาพแบบแสดงตัว ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเรื่องคำนำหน้านามของนักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัว และบุคลิกภาพแบบแสดงตัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มนักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัวมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มนักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัว แต่พบว่าเพศของผู้เรียนไม่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เจษฎา ชนะโรค (2530) ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพกับวิธีการเรียนจากบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตระดับปริญญาตรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัวเมื่อเรียนจากบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าผู้เรียนที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วราภรณ์ วังโน (2531) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการใช้ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัว และแบบเก็บตัว ที่เรียนการใช้ภาษาอังกฤษด้วยสถานการณ์จำลอง กับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 463 คน โดยใช้แบบทดสอบวัดบุคลิกภาพแบบ MPI ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่มี

บุคลิกภาพแบบแสดงตัว และแบบเก็บตัว เมื่อเรียนการใช้ภาษาอังกฤษด้วยสถานการณ์จำลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยนักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัวมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัว

ยุทธศาสตร์ นันทราช อ้างถึงใน ทานตวรรณ เลิศคูพินิจ (2537) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัวและเก็บตัวเรียนโดยวิธีการบวกรวมการกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดสกลนคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบทดสอบบุคลิกภาพแบบแสดงตัวและเก็บตัว และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัวสูงกว่านักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วัชรินทร์ เพชรชู (2539) ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแบบแสดงตัวและเก็บตัวกับรูปแบบการให้ผลป้อนกลับแบบให้ทันที และแบบชะลอในบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาวิทยาศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่มีบุคลิกภาพต่างกันเมื่อเรียนจากบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกัน

สันหัต ทอกรินทร์ (2542) ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบของปฏิสัมพันธ์และระดับของปฏิสัมพันธ์ในการเรียนโดยใช้การประชุมทางคอมพิวเตอร์ของผู้เรียนที่มีลักษณะบุคลิกภาพที่ต่างกันและเปรียบเทียบสัมฤทธิผลทางการเรียนที่เกิดจากการจัดความสัมพันธ์ของรูปแบบปฏิสัมพันธ์ ระดับของปฏิสัมพันธ์ในการเรียน และลักษณะบุคลิกภาพของผู้เรียนในรูปแบบที่แตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาโสตทัศนศึกษาหรือเทคโนโลยีทางการศึกษาจาก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และมหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 35 คน โดยจำแนกตามลักษณะบุคลิกภาพแสดงตัวและเก็บตัว รูปแบบของปฏิสัมพันธ์ในการเรียนแบบผู้เรียนกับคอมพิวเตอร์ และแบบผู้เรียนกับผู้เรียนกับคอมพิวเตอร์โดยเรียนด้วยการประชุมทางคอมพิวเตอร์ใน 3 ระดับปฏิสัมพันธ์คือ ระดับโต้ตอบ ก้าวหน้า และแลกเปลี่ยน ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ รูปแบบของปฏิสัมพันธ์และระดับของปฏิสัมพันธ์ในการเรียน
- 2) ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างบุคลิกภาพแบบแสดงตัวและเก็บตัว

3) รูปแบบของปฏิสัมพันธ์ในการเรียนที่มีรูปแบบผู้เรียนกับผู้เรียนกับคอมพิวเตอร์มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงกว่ารูปแบบผู้เรียนกับคอมพิวเตอร์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

4) ระดับของปฏิสัมพันธ์ในการเรียน พบว่าระดับโต้ตอบและระดับก้าวหน้ามีความแตกต่างกับระดับแลกเปลี่ยนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แต่ไม่มีความแตกต่างระหว่างระดับโต้ตอบและระดับก้าวหน้า

Banister (1973) ได้ศึกษาโดยใช้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 247 คน และมีค่าระดับความถนัดทางคณิตศาสตร์สูงกว่าระดับกลาง ใช้แบบทดสอบ MPI โดยแบ่งนักเรียนออกตามประเภทของบุคลิกภาพแบบเก็บตัว, แสดงตัว และปกติ แบ่งเป็น 6 กลุ่มๆ ละ 7 คน ให้เรียนวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วยวิชา พีชคณิต และตรีโกณมิติ ด้วยวิธีสอน 2 วิธี กลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่มแรก สอนด้วยวิธีการบรรยาย แล้วให้นักเรียนทำงานเป็นรายบุคคล สัปดาห์ละ 5 ครั้ง กลุ่มตัวอย่างอีก 3 กลุ่ม สอนด้วยวิธีการบรรยายเช่นเดียวกัน แต่ในตอนให้นักเรียนทำงานนั้นให้ทำงานเป็นกลุ่ม ช่วยกันแก้ปัญหาและช่วยกันค้นคว้า แล้ววัดผลสัมฤทธิ์ ผลการวิจัยพบว่า ผลการเรียนของนักเรียนแต่ละกลุ่มบุคลิกภาพไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผลการเรียนจำแนกตามสภาพการทำงาน คือ เมื่อทำงานเป็นรายบุคคลกับทำงานเป็นกลุ่ม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน แต่นักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัว เมื่อทำการเรียนร่วมกันเป็นกลุ่มได้ผลการเรียนที่มีค่าสูงกว่านักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัว เมื่อทำงานเป็นรายบุคคลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่สำหรับนักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัว ผลการเรียนในสภาพการเรียนเป็นกลุ่ม และเป็นรายบุคคลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

Hopmeier (1983) ได้ศึกษาผลของบุคลิกภาพที่มีต่อการเรียนรู้จากบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน โดยใช้แบบสำรวจบุคลิกภาพ M.B.T.I (Myersbriggs Type Indicator) แบ่งกลุ่มทดลองออกเป็น นักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัว และนักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัว ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัวจะได้รับประโยชน์จากการเรียนจากบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ได้มากกว่านักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัว

Kim (1994) ศึกษาผลการเปรียบเทียบการรับรู้ของผู้ใช้โปรแกรมยี่ห้อเล็กทรอนิกส์ที่ใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อกับการสื่อสารในชั้นเรียนตามปกติ พบว่าผู้ใช้โปรแกรมยี่ห้อเล็กทรอนิกส์ มีความเป็นอิสระ และมีความถี่ในการติดต่อสื่อสารมากกว่ากลุ่มที่เรียนตามปกติ ผู้ใช้โปรแกรมยี่ห้อเล็กทรอนิกส์มีความคิดว่าคอมพิวเตอร์ในการสื่อสารนั้นมีประโยชน์ มีความสะดวกมากกว่าการ

เรียนในห้องเรียนปกติ นอกจากนั้นยังพบว่าคนที่มีนิสัยชอบเก็บตัว ชอบใช้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์มากกว่าหรือเท่าๆ กับ คนที่สนใจสิ่งภายนอก คนที่สนใจสิ่งภายนอกชอบการสื่อสารแบบปกติมากกว่าคนที่มีนิสัยชอบเก็บตัว และคนที่มีนิสัยชอบเก็บตัวไม่มีความแตกต่างในการใช้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ในการสื่อสาร และการสื่อสารแบบปกติ

นอกจากลักษณะบุคลิกภาพของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสามารถทางการเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแล้ว ลักษณะบุคลิกภาพจะเป็นตัวนำไปสู่ความเข้าใจในพฤติกรรมของบุคคลในสภาพการณ์ต่างๆ และความเข้าใจในพฤติกรรม ซึ่งจะทำให้สามารถพยากรณ์ และควบคุมพฤติกรรมของบุคคลได้ (กันยา สุวรรณแสง, 2536) ดังนั้นลักษณะบุคลิกภาพของผู้เรียนอาจส่งผลถึงพฤติกรรมในการใช้กระดานสนทนาที่แตกต่างกันด้วย

6. พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต

อินเทอร์เน็ตจัดเป็นสิ่งอย่างหนึ่งที่ใช้มีพฤติกรรมที่แตกต่างกันด้วย เหตุนี้ พฤติกรรมการใช้ที่แตกต่างกันย่อมส่งผลต่อผู้ใช้อินเทอร์เน็ตที่แตกต่างกันด้วย ดังมีผู้วิจัยกล่าวไว้ดังนี้

กันยา สุวรรณแสง, 2532 : ปรีชา วิหคโต, 2532 อ้างถึงใน คมกริช ทักษิพา (2540) ได้กล่าวถึงความแตกต่างกันทั้งด้านร่างกาย ความต้องการ พฤติกรรมด้านอื่นๆ ไว้ดังนี้

1. พันธุกรรม (Heredity) คือ การถ่ายทอดบุคลิกลักษณะจากปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ สู่ลูกหลาน พร้อมกับการให้กำเนิด ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต สิ่งถ่ายทอดทางพันธุกรรมที่เห็นได้ชัดมี 2 ลักษณะ ลักษณะทางกาย และทางสติปัญญา

2. สิ่งแวดล้อม (Environment) หมายถึงสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเป็นสิ่งเร้ากระตุ้นให้บุคคล แสดงออกได้ตอบในลักษณะต่างๆ กันซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ได้แก่

2.1 สิ่งแวดล้อมทางบ้าน เช่น การอบรมเลี้ยงดู สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว บรรยากาศภายในบ้าน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กมาก

2.2 สิ่งแวดล้อมทางโรงเรียน ได้แก่ ครู อาจารย์ เพื่อนนักเรียน สภาพบรรยากาศภายในโรงเรียน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กเช่นเดียวกัน

2.3 สิ่งแวดล้อมทางชุมชน ได้แก่ ชนบทรรมนิยม สื่อสารมวลชนต่างๆ ก็ล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลที่สำคัญต่อพฤติกรรม

2.4 วัฒนธรรม (Culture) คนที่อยู่ชั้นของสังคม (Social Class) ที่แตกต่างกันมีพื้นฐานทางสังคม (Culture background) ที่แตกต่างกัน และมีฐานะทางเศรษฐกิจ (Economic Status) แตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมแตกต่างกัน

2.5 ภูมิประเทศมีอิทธิพลโน้มนำให้ลักษณะนิสัยใจคอ และพฤติกรรมต่างกัน

ซึ่งการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต ได้มีผู้ทำการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมไว้ด้านต่างๆ โดยพฤติกรรมที่ศึกษา ได้แก่ ความถี่ในการใช้ ระยะเวลาสถานที่ที่ใช้ ประเภทของเนื้อหาที่เลือก (องอาจ ฤทธิ์ทองพิทักษ์, 2539 เพ็ญทิพย์ จิรพินนุสรณ์, 2539), บริการที่เลือกใช้ เพ็ญทิพย์ จิรพินนุสรณ์ (2539), การใช้ประโยชน์จากอินเทอร์เน็ต องอาจ ฤทธิ์ทองพิทักษ์ (2539), เรวดี คงสุภาพกุล (2539) ยังได้ศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์ทางคอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ตอีกคือ การเรียนรู้การใช้คอมพิวเตอร์ ความถี่ในการใช้คอมพิวเตอร์ การเรียนรู้การใช้อินเทอร์เน็ต การศึกษาการใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มเติม การค้นคว้าเพิ่มเติม (คมกริช ทักษิणा, 2540 ทศพร วทานยานนท์, 2542) ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

เรวดี คงสุภาพกุล (2539) ได้ศึกษาการใช้ระบบอินเทอร์เน็ตของนิสิตนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า นิสิตสาขาวิทยาศาสตร์ ใช้ระบบอินเทอร์เน็ตในการแลกเปลี่ยนกับเพื่อน และการค้นคว้า ในขณะที่นิสิตสาขาสังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์ใช้อินเทอร์เน็ตในการติดต่อกับเพื่อน ส่วนวัตถุประสงค์การใช้อินเทอร์เน็ต พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ใช้เพื่อการติดต่อสื่อสารกับเพื่อนมากที่สุด

องอาจ ฤทธิ์ทองพิทักษ์ (2539) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมสื่อสารผ่านทางเว็ลด์ไวด์เว็บของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า นักศึกษาที่มีความแตกต่างกันในเรื่องเพศ อายุ และความเป็นเจ้าของเครื่องคอมพิวเตอร์ มีพฤติกรรมสื่อสารผ่านระบบเว็ลด์ไวด์เว็บแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเพศชายมีพฤติกรรมสื่อสารผ่านระบบเว็ลด์ไวด์เว็บมากกว่าเพศหญิง นักศึกษาที่มีอายุน้อยมีพฤติกรรมสื่อสารผ่านระบบเว็ลด์ไวด์เว็บมากกว่านักศึกษาที่มีอายุมาก และนักศึกษาที่เป็นเจ้าของเครื่องคอมพิวเตอร์มีพฤติกรรมสื่อสารผ่านระบบเว็ลด์ไวด์เว็บมากกว่านักศึกษาที่ไม่เป็นเจ้าของเครื่องคอมพิวเตอร์ นอกจากนี้ ยังได้ขอค้นพบว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีการใช้การสื่อสารผ่านระบบเว็ลด์ไวด์เว็บที่มหาวิทยาลัย และสนใจเปิดรับเนื้อหาประเภทบันเทิงมากที่สุด

เพ็ญทิพย์ จิรพินธุสรณ์ (2539) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ พฤติกรรมการแสวงหาข่าวสารผ่านสื่อมวลชนและอินเทอร์เน็ตของนักศึกษาและบุคลากรของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ พบว่าวัตถุประสงค์หลักในการแสวงหาข่าวสารผ่านสื่อมวลชนและอินเทอร์เน็ตของนักศึกษาและบุคลากร เป็นการเปิดรับข้อมูลข่าวสารเพื่อสนองความต้องการของตน นักศึกษาและบุคลากรต้องการแสวงหาข้อมูลข่าวสารผ่านอินเทอร์เน็ตในเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้า วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และบันเทิงตามลำดับ โดยบริการที่ใช้มากที่สุดคือ เวิลด์ไวด์เว็บ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ และถ่ายโอนแฟ้มข้อมูลประเภทซอฟต์แวร์เพื่อมาใช้งาน

คมกริช ทักษิพา (2540) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการเครือข่ายคอมพิวเตอร์เพื่อโรงเรียนไทย พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีประสบการณ์การใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ย 9.92 เดือนโดยเห็นว่าการใช้อินเทอร์เน็ตมีประโยชน์ต่อการเรียน และเพื่อความบันเทิง นักเรียนส่วนใหญ่ใช้เวิลด์ไวด์เว็บ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ และการสนทนาออนไลน์ จากพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตทำให้นักเรียนได้รับความเพลิดเพลิน และความรู้ รวมทั้งมีเพื่อนใหม่มากขึ้นและนักเรียนได้นำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการศึกษา

ทัศนพร วทานิยานนท์ (2542) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กรุงเทพมหานคร พบว่านักเรียนใช้อินเทอร์เน็ตมากในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ สัปดาห์ละ 1-5 ชั่วโมง เวลาที่ใช้มากที่สุดคือ เวลา 20.00 ถึงเวลา 22.59 น. โดยใช้ตามลำพังที่บ้านตนเอง บริการที่เลือกใช้มากที่สุดคือ บริการสืบค้นข้อมูล (WWW) เพื่อหาข้อมูลความรู้ทั่วไป และเพื่อความบันเทิง ซึ่งจากการหาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของนักเรียนกับผลการเรียนเฉลี่ย และคะแนนวิชาภาษาอังกฤษมาตรฐานพื้นฐาน พบพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์ทางบวก 3 อันดับแรก ได้แก่ การใช้อินเทอร์เน็ตที่บ้านตนเอง การใช้เวิลด์ไวด์เว็บ ศึกษาค้นคว้าประกอบการเรียน และการติดต่อกับเพื่อนต่างประเทศ/ในประเทศทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์

จากตัวอย่างงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะพบว่ามีความสนใจศึกษาพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตในด้านต่างๆแต่ทำการศึกษาพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตในภาพรวมไม่ได้ทำการศึกษาถึงไปถึงในการให้บริการแต่ละชนิดของอินเทอร์เน็ต โดยการให้บริการแต่ละชนิดของอินเทอร์เน็ตต่างก็มีลักษณะที่แตกต่างกันไป อาจส่งผลทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมการใช้ที่แตกต่างกันไปด้วย ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการใช้กระดานสนทนาของผู้เรียน

โดยได้ศึกษาพฤติกรรมในด้านความถี่ในการเข้าร่วมสนทนา และในด้านเวลาที่เข้าใช้กระดานสนทนา

สาระสำคัญต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ตำรา ในแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนบนเว็บ การสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ การสื่อสารระหว่างบุคคล การเรียนแบบเปิดเผยตัวและแบบไม่เปิดเผยตัว ลักษณะบุคลิกภาพของผู้เรียน และพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการศึกษาผลของรูปแบบกระดานสนทนาและบุคลิกภาพที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ และพฤติกรรมการใช้กระดานสนทนาในการเรียนการสอนบนเว็บของนิสิตระดับปริญญาตรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อจะเป็นแนวทางที่มีประโยชน์ในการออกแบบรูปแบบกระดานสนทนาที่มีลักษณะเหมาะสมกับผู้เรียน และสอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้มากยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย